

F 568 /a

1983 JUL

6

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS
INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR

1982
22. ÉVF.
IV
SZÁM

A Z
ORVOSI KÖNYVTÁROS
1982 22.évf. 4. szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR

B u d a p e s t

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Szerkesztő és felelős szerkesztő:

Dr Benda Mária

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár
Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.
Telefon: 343-789

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: Dr Benda Mária

Kiadja és terjeszti az Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár

Készült: az OIK Sokszorosító részlegében

Felelős vezető: Selmecsi Nándor

Budapest, 1982. pld. 300 B/5

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S
Az Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár
T á j é k o z t a t ó j a

1982

22. évfolyam

4. szám

Tartalom

K o n f e r e n c i á k - É r t e k e z l e t e k

Az orvosi könyvtári hálózat együttműködése hálózaton kívüli
könyvtárakkal

- RUZSÁSNÉ FALUHELYI Vera: A pécsi könyvtárak együttműködése 3
- VIRÁGOS Márta: A Kenézy Könyvtár együttműködése a hálózaton
kívüli intézményekkel 17
- MÉSZÁROS Istvánné: A folyóiratok koordinálása a Veszprémi
Akadémiai Bizottság keretében 25

A hatodik orvosi könyvtári régióról

- BENDA Mária: A fővárosi "regionális" együttműködésről 35
- PÁSZTOR Imréné: A fővárosi tanácsai hálózat orvosi könyvtá-
rainak együttműködése 43

A külföldi könyv- és folyóiratbeszerzés kérdései

- KAPÁS Lászlóné: A KULTURA folyóiratbeszerző tevékenységéről 51
- NÉMETH Károlyné: A Posta Központi Hirlapiroda szerepe a kül-
földi folyóiratok közvetítésében 57
- KOMINKA László: A hazai orvostudományi folyóiratok megoszlása
és választéka 67
- ALMÁSYNÉ KOVÁCS Éva: Az 1983. évi igénykutatásról 77
- KOVÁCS Katalin: Hálózati könyvvásárlásaink az OIK Központi
Katalógusa tükrében 99

K ö z l e m é n y e k - H i r e k 114

Contents

Conferences - Meetings

Page

Cooperation Between the Medical Library Network And Libraries Not Belonging To the Network

Vera RUZSÁS FALUHELYI: Cooperation Of Libraries At Pécs	3
Márta VIRÁGOS: Cooperation Between the University Medical Library Of Debrecen And the Libraries Not Belonging To the Network	17
Maria MÉSZÁROS: Coordination Of Periodicals By the Commit- tee Of the Academy Of Sciences At Veszprém	25

The Sixth Region Of Medical Libraries

Maria BENDA: Regional Cooperation At Budapest	35
Ilona PÁSZTOR: Cooperation Between the Medical Libraries Belonging To the Council Network Of Budapest	43

Foreign Book And Periodical Acquisitions

Zsuzsanna KAPÁS: The Acquisition Of Journals By Kultura	51
Emma NÉMETH: The Mediator Role Of the Central Journal Agency Of the Hungarian Post In the Foreign Periodical Supply Of Subscribers	57
László KOMINKA: Variety And Choice Of Hungarian Medical Journals	67
Éva ALMÁSY KOVÁCS: On the 1983 Research Concerning Inform- ation Requests	77
Katalin KOVÁCS: Book Acquisitions At the Network On the Basis Of the Union Catalogue	99

NEWS AND NOTES	114
--------------------------	-----

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

К о н ф е р е н ц и и - С о в е щ а н и я

Взаимодействие сети медицинских библиотек и внесетевых библиотек

- Вера РУЖАШ: Взаимодействие библиотек города Печь 3
- Марта ВИРАГОШ: Взаимодействие Дабреценского Медицинского Института с внесетевыми библиотеками 17
- Мария МЕСАРОШ: Координирование журналов в рамках Веспремского Академического Комитета 25

О шестом районе медицинской библиотеки

- Мария БЕНДА: О столичном "региональном" взаимодействии . . 35
- Илона ПАСТОР: Взаимодействие медицинских библиотек столичной сети советов 43

Вопросы поступления зарубежных книг и журналов

- Жужанна КАПАШ: О деятельности "Культуры" по поступлениям журналов 51
- Эмма НЕМЕТ: Посредническая деятельность Центрального Бюро Газет Почты по подпискам на зарубежные журналы 57
- Ласло КОМИНКА: Распределение и выбор венгерских медицинских журналов 67
- Эва АЛМАШИ КОВАЧ: Об исследовании требований на 1983 год 77
- Каталин КОВАЧ: Сетевые покупки книг в свете Центрального Каталога 99
- С о о б щ е н и я - И з в е с т и я 114

M E G H I V Ó

Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók

IX. országos értekezletére

BUDAPEST

1982

szeptember 14 - 15.

Színhelye: Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár
Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.
/Simmelweis-terem/

P R O G R A M

Szept. 14. kedd:

9^h

Megnyitó

I. Az orvosi könyvtári hálózat együttműködése hálózaton kívüli könyvtárakkal

1. Dr RUZSÁS Lajosné, a POTE Központi Könyvtárának igazgatója:
A pécsi könyvtárak együttműködése

2. Dr VIRÁGOS Zsoltné, a DOTE Kenézy Könyvtárának igazgatója:
A DOTE együttműködése hálózaton kívüli intézményekkel

3. Dr MÉSZÁROS Istvánné, a sümegi kórház orvosi könyvtárosa:
Pályázatok koordinálása a VEAB keretében

Hozzászólások

11^h

S z ü n e t

11³⁰

II. A hatodik orvosi könyvtári régióról

1. Dr BENDA Mária, az OIK igazgató-helyettese:
A fővárosi "regionális" együttműködésről

2. PÁSZTOR Imréné, a Fővárosi István Kórház orvosi könyvtárának vezetője:
A fővárosi tanácsai hálózat orvosi könyvtárainak együttműködése

Hozzászólások

E b é d s z ü n e t

14³⁰ III. A külföldi könyv- és folyóiratbeszerzés kérdései

1. KAPÁS Lászlóné, a Kultúra Tőkés Folyóirat-import Osztályának vezetője:
A Kultúra folyóiratbeszerző tevékenységéről
2. NÉMETH Károlyné, a PKHI igazgató-helyettese:
A PKHI szerepe a külföldi folyóiratok közvetítésében
3. GYŐRI Erzsébet, a KÖNYVÉRT főosztályvezetője:
A könyvbeszerzések helyzetéről

Hozzászólások

Szept. 15. szerda:

9^h KOMINKA László, az OIK tudományos főmunkatársa:
A hazai orvostudományi folyóiratok megoszlása és választéka

ALMÁSYné KOVÁCS Éva, az OIK módszertani instruktora:
Az 1983. évi igénykutatásról

KOVÁCS Katalin, az OIK módszertani instruktora:
Hálózati könyvvásárlásaink a KC tükrében

Hozzászólások

Zárszó

Konferenciák - Értekezletek

Az értekezletet Dr. Hutás Imre miniszterhelyettes nyitotta meg. Felhívta a figyelmet arra, hogy a gazdasági helyzet különösen nagy hangsúlyt ad az ésszerű együttműködésnek.

Az orvosi könyvtári hálózat együttműködése hálózaton kívüli
könyvtárakkal

A pécsi könyvtárak együttműködése

RUZSÁSNÉ FALUHÉLYI Vera

Pécsi Orvostudományi Egyetem

Rektor: Dr. Flerkó Béla

A XX. század második felétől az emberiség egyre jobban törekszik összefogásra, együttműködésre. A gazdasági helyzet romlása, a technika egyre gyorsabb iramú fejlődése mind nehezebbé és nehezebbé teszi az individuális megmozdulásokat. Ezért hoznak létre országok, csoportok együttműködési szerződéseket. A makrovilágban ilyen a szocialista országok KGST-ben való együttműködése, a tőkés világban pedig a Közös Piac.

A könyvtárak világa mikrovilág. De itt sem nélkülözhető az összefogás. Erre szólít fel az 1976-os könyvtári törvény és az azt követő rendelkezések. Szakmai, területi, koordinációs körök létesülnek könyvtárak, hálózatok között.

Együtt könnyebb és kifizetődőbb - vallja a ma embere és könyvtárosa is.

A mi kis könyvtári mikrovilágunk egy kicsi területének együttműködéséről szeretnék beszámolni a tisztelt hallgatóságnak, a pécsi könyvtárak összefogásáról.

A pécsi könyvtárak együttműködési törekvése közel 20 éves múlt-ra tekinthet vissza. Egyetemi és főiskolai könyvtárak, megyei és városi közművelődési könyvtárak teljesen elszigetelten végezték munkájukat a városban, építették állományukat, fogadták olvasótáborukat. Egymás munkájáról igen keveset tudtak, más-más fenntartóhoz tartoztak. Az együttműködésnek sok gátja, akadálya volt, csak a gondolat ébredezett a 60-as évek könyvtárosaiban, jó volna kilépni az elszigeteltségből, egymást jobban megismerni, a gondok megoldása is könnyebb együtt.

Ezeket a gátakat kívánták áttörni a megyei és városi tanácsok művelődésügyi osztályainak munkatársai, akik 1963 áprilisában Könyvtári Tanács alakulására hívták fel a pécsi könyvtárakat. A felhívást a könyvtárak örömmel fogadták és az év áprilisában, a Megyei Könyvtár igazgatói szobájában összeültek a pécsi könyvtárak vezetői a "könyvtári munka megnövekedett feladatainak eredményes ellátása és a hatékonyabb együttműködés megvalósítása érdekében", ahogy az a felhívásban elhangzott. Első ülésükön megválasztották a Tanács elnökét a Pécsi Egyetemi Könyvtár igazgatója személyében, alelnökként a Megyei Könyvtár igazgatóját, titkárként pedig a Pécsi Tanárképző Főiskola Könyvtárvezetőjét.

Szeptemberben az elnökség elkészítette a Könyvtári Tanács Szervezeti és Működési Szabályzatát, az egyesülés "Pécs-Baranyai Könyvtári Együttműködési és Módszertani Tanács" elnevezéssel kezdte meg munkáját. Tagjai voltak: a Megyei Könyvtár, a Városi Könyvtár, a Szakszervezetek Megyei Tanácsának Könyvtára, a Pécsi Egyetemi Könyvtár, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára, a Tanárképző Főiskola Könyvtára, az iskolai könyvtárak képviselője. A Tanács állandó meghívott tagjai a Városi és Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának vezetői, valamint a SZOT képviselője.

A Szervezeti Szabályzat leszögezi: a Könyvtári Tanács célja könyvtárpolitikai, módszertani kérdésekben közös állásfoglalás, egy-más könyvtári munkájának megismerése, a könyvtárak és hálózatok együttműködésének érdekében közös tájékoztató kiadványok kiadása. Az evvel kapcsolatos anyagi fedezetet a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya vállalja.

A Tanács éves munkaterv szerint működött, 1963-1975-ig tartott az együttműködés első szakasza. Különböző okokból a közös munka 1980-ig szünetelt, amikor új, jelentős korszak kezdődött meg a pécsi könyvtárak együttműködése terén.

Az együttműködés első, 1963-1975-ig tartó szakaszának is voltak jelentős eredményei.

A könyvtárak képviselői évente legalább kétszer, szükség szerint többször is összeültek és határozták meg soron következő feladataikat. Egymás könyvtárainak közelebbi megismerése céljából a Tanács mindig más és más könyvtárban tartotta üléseit, melyet utána könyvtárismertető és a könyvtár megtekintése követett.

Az első korszakból - kronológiai sorrendben - a következő eredményekről számolhatunk be:

1964: közös felkészülés felszabadulásunk 20 éves évfordulójának megünneplésére kiállításokkal, együttes programokkal 1965 áprilisára.

1965: megjelenik az első, közös folyóirat-lelőhelyjegyzék.

A POTE Könyvtára már az év elején kiadta "A Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára, tanszéki könyvtárai és a Baranya megyei Orvosi Könyvtárhálózat részére az 1965. évre megrendelt külföldi folyóiratok lelőhelyjegyzéke" c. kiadványát, ezért - a párhuzamosság elkerülése miatt - a közös pécsi lelőhelyjegyzékben a POTE nem szerepel. E kettő együtt adta meg a Pécs városába járó folyóiratok lelőhelyét. Mindkét jegyzék eljutott a Tanácsban résztvevő könyvtárakhoz.

Ugyancsak 1965-ben látott napvilágot egy szerény, brosúraszerű kiadvány a pécsi könyvtárak szolgáltatásairól, mely tájékoztató forrás könyvtárosnak és olvasónak egyaránt.

1966: a könyvtárak 1965. évi munkájának összesítő adatait ismerteti az elnök az egyik ülésen.

Ugyanez évben ismertetés hangzik el a Magyar Könyvtárosok Egyesülete megalakulásáról, terveiről, céljáról. Felhívja a Tanács tagjait a belépésre.

1967: a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójáról közös kiállításon emlékezett meg a Könyvtári Tanács.

1969: a Tanács elhatározza, hogy a jobb tájékoztatás érdekében központi pedagógiai és pszichológiai könyvkatalógust hoz létre a Tanárképző Főiskola gondozásában. Minden könyvtárat felkérték, hogy az állományába kerülő pszichológiai és pedagógiai irodalomról küldjön egy-egy katalóguscédulát a Tanárképző Főiskola Könyvtárába, ahol a központi katalógus felállítódna. Ez az akció azonban részvétlenség miatt 1970-ben megrekedett.

1970: a POTE új könyvtárában tartotta soron következő ülését a Tanács, melyet könyvtármegtekintés követett.

1972: a Tanács tagjai megküldik egymásnak gyűjtőköri leírásu-kat a beszerzések jobb összehangolása érdekében. A megküldésen kívül további eredmény nem született.

Ez év krónikájához tartozik még a Nemzetközi Könyvév közös megünneplése. "Könyvtári Hét" keretében minden könyvtár a maga területén kiállításokat rendez, könyvtári "nyílt nap"-ot tart, előadást szervez, amely programokat egy közös, városi kiadványban tett közzé. A könyvtárak egymás rendezvényeit látogatták.

1973: újra aktuálissá vált közös folyóiratlelőhely-jegyzék kiadása. A POTE ismét külön adta ki az 1973-ra járó belöldi és külföldi folyóiratainak lelőhelyjegyzékét, ehhez csatlakozott a pécsi könyvtárak 1974-es közös jegyzéke. Az összeállítás a Pécsi Egyetemi Könyvtár, a nyomdai sokszorosítás a POTE Könyvtára és a kötés a Megyei Könyvtár feladata volt.

1974: a Megyei Könyvtár igazgatója beszámolt az egyik ülésen arról a tájkonferenciáról, mely a munkások könyvtári ellátásáról és fejlesztéséről tanácskozott. Javaslatot tett, hogy a Könyvtári Tanács tagjai is kapcsolódjanak be ebbe a vizsgálatba. Evvel a Tanács tagjai egyetértettek. Közös tájékoztató és megadott szempontok szerint összeállított kérdőívek alapján minden pécsi könyvtár vállalt 2-3 üzemi, vállalati könyvtárvizsgálatot és arról a Megyei Könyvtár igazgatójának írásban számolt be. Könyvtárunk pl. a komlói Carbon Könyvüipari Vállalat üzemi könyvtárát és a Siklós-Villányi Állami Gazdaság vállalati könyvtárát tanulmányozta. Sok időt, energiát felemésztő vállalkozás volt, kevés konkrét eredménnyel.

Ugyanez évben ismét elhangzott előadás a Magyar Könyvtárosok Egyesülete működéséről, a Tanács elnöke a MKE baranyai szervezetének a megalakítására szólított fel. Még ez évben az egyik ülés foglalkozott a könyvtárak 15 éves távlati fejlesztési tervével is, de komoly összehangolás nem született.

Evvel tulajdonképpen az első szakasz le is zárult.

Összefoglaló jellemzőként elmondhatjuk, ha születtek is közös kiadványok, minden könyvtárat érintő határozatok, túlsúlyban voltak a közművelődési könyvtári problémák. A tudományos- és szak-könyvtárak, amelyek egyben egyetemi és főiskolai könyvtárak is, kevesebb segítséget, fejlődésüket előmozdító tájékoztatást kaptak a Tanácstól. Különböző helyi és személyi problémák gátolták a Tanács további, hatékony működését, így munkája 1980-ig szünetelt.

Az 1980-as év vége új, nagyjelentőségű fordulatot hozott az együttműködés terén.

Az új könyvtári törvény megjelenése után a pécsi könyvtárak többször kinyilvánították óhajukat a Tanács újraalakulása iránt. Hiányzott az együttes program, a könyvtárak elé új és új feladatok tornyosultak, jó lett volna közösen megosztani a gondokat, problémákat. A sürgetések eredményeként 1980. decemberében dr. Fényes Miklós, a Pécsi Egyetemi Könyvtárigazgatója újra összehívta Pécs város könyvtárait közös munkára, szorosabb együttműködésre.

A könyvtári együttes "Baranya Megyei Könyvtárközi Bizottság" elnevezéssel kezdte meg újra működését.

Új Szervezeti és Működési Szabályzatot adott ki, melyben célként jelölte meg a megye területén működő könyvtárak illetve könyvtári hálózatok együttműködésének előmozdítását, a könyvtári ellátás színvonalának emelését.

A Szabályzat leszögezi, hogy a Bizottság koordináló, javaslattevő és véleményező testület könyvtárpolitikai, könyvtárfejlesztési és szakmai módszertani kérdésekben. A Bizottság irányítását a 17/1976. Mt.sz. rendelet 5.§./5/ bekezdése értelmében a Baranya Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya, vezetését pedig a Művelődésügyi Osztály vezetőjének felkérésére és megbízása alapján a Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtárának igazgatója látja el.

A Bizottság -a régihez képest-új tagokkal is bővült.

Megalakuláskor tagjai:

a Baranya Megyei Könyvtár

a Pécsi Városi Könyvtár

az SZMT Központi Könyvtára

a Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára /azóta Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtára/

a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára

a Tanárképző Főiskola Könyvtára /azóta Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara Könyvtára/

a Pollácz Mihály Műszaki Főiskola Központi Könyvtára

a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Pécsi Tanárképző Tagozatának Könyvtára

a Megyei Pedagógus Továbbképzési Intézet

a MTA Dunántúli Tudományos Intézetének Könyvtára

a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Baranya megyei Szervezetének min-
denkori elnöke

a megyei Művelődésügyi Osztály képviselője

a városi Művelődésügyi Osztály képviselője

a Szakszervezetek Megyei Tanácsának képviselője.

A tagok száma bővíthető, ha az új belépő a Bizottság irányelveit elfogadja és az együttműködésben a Szabályzatban lefektetett elvek szerint részt kíván venni.

A Bizottság alapfeladata a könyvtárügyre vonatkozó központi jogszabályok megyei végrehajtásának összehangolt szervezése, az elegendő megyei könyvtárpolitika kialakításának szakmai segítése, valamint a megye területén működő könyvtárak és könyvtári hálózatok tevékenységének összehangolása útján területi könyvtári ellátó-rendszer kialakítása.

Ennek érdekében a Bizottság:

javaslatokat dolgoz ki a könyvtári ellátással kapcsolatos országos intézkedések megyei végrehajtására;

közreműködik a könyvtárak és a könyvtári szolgáltatások fejlesztésére vonatkozó megyei tervek elkészítésében;

a terület könyvtári helyzetének feltárásával, elemzésével segíti a könyvtárügy országos, szakmai irányítását;

egyezteti, koordinálja a könyvtárüggyel kapcsolatos tevékenységeket;

szervezi a könyvtárak sokoldalú együttműködését, különösen: a gyűjtőkörök, állománygyarapítás, helyismereti könyvtári munka, valamint a szolgáltatások összehangolásával;

továbbképzéseket, rendezvényeket szervez;

biztosítja a könyvtárközi kölcsönzés egymás közötti, soron kívüli gyors lebonyolítását;

elősegíti a központi szolgáltatások kiépítését: központi folyóiratkatalógus, helyismereti katalógus, közös tárolóraktárak fenntartása, közös kiadványok megjelentetése.

A Bizottságban résztvevő könyvtárak egyenjogúak, egymással mel-
lérendeltségi viszonyban vannak.

A Bizottság éves munkaterv alapján dolgozik, évente legalább
kétszer ülésezik.

A Bizottság elnöke a Pécsi Egyetemi Könyvtár igazgatója, tit-
kára a Baranya Megyei Könyvtár igazgatója.

A Szervezeti és Működési Szabályzatot a Megyei Tanács VB. Műve-
lődésügyi Osztályának vezetője hagyta jóvá 1980. decemberében.

A Szabályzat megtárgyalása, majd elfogadása után a résztvevő
könyvtárak nagy kedvvel, lendülettel kezdtek hozzá 1981-ben a mun-
kához.

Az 1981/1982 évek alatt a következő határozatok és eredmények
születtek:

1./ Elkészült a pécsi könyvtárak új folyóiratlelőhelyjegyzéke,
mely az 1981-re megrendelt, ill. ajándék-cserekötelespédányként járó
belföldi és külföldi folyóiratokat tartalmazza betűrendben. Ennek
teljes összeállítását Könyvtárunk vállalta a könyvtárak bejelenté-
sei alapján. A jegyzék több mint 3.000 címet tartalmaz. Feltárja nem-
csak a Bizottságban résztvevő könyvtárak, de a nagyobb pécsi üzemi,
vállalati könyvtárak kurrens folyóiratainak adatait is. A jegyzéket
a 26 intézmény kód- és címjegyzéke, valamint a reprográfiai lehetősé-
gekről adott tájékoztató összeállítás zárja. Valószínűleg a jelen-
lévő könyvtáros kollégák közül többen is ismerik jegyzékünket. A ki-
advány teljes összeállítása, gépelése és nyomdai sokszorosítása
Könyvtár könyvkötészetének munkája. A kiadás költségeit a Baranya
Megyei Tanács Művelődésügyi Osztály finanszírozta. Ez volt az első
közös kiadványa a Baranya Megyei Könyvtárközi Bizottságnak, előszo-
vát a Művelődésügyi Osztály vezetője írta.

Ez a lelőhelyjegyzék adott alapot az 1982 évi folyóiratrendeléseknél a koordinálás lehetőségére. 1981 májusában -tehát az új rendelkezések feladása előtt- újra összeült a Bizottság, hogy megbeszélje a párhuzamosságok lehetőség szerinti kiküszöbölését. Ha kis mértékben is, de sikerült máris eredményt elérni, több intézmény mondott le olyan folyóiratokról, amelyek más könyvtárban is megvolt és amiről e jegyzék alapján szerzett az intézmény tudomást. Egyes könyvtáraknál kötelezővé tette a vezetőség, hogy az új rendelkezéseknél elsősorban a jegyzékben nem szereplő folyóiratokat válasszák. A mai nehéz devizális helyzetben komoly eredménynek számít ez a gondolkodás. A továbbiakban, azt hiszem, erre még nagyobb szükség lesz.

A Bizottság határozata értelmében ezentul évről-évre kiadjuk a változások jegyzékét. Az első 1982 tavaszán már meg is jelent, kibővítve az intézmények sorát az előző jegyzékből kimaradtakkal. Ezek elsősorban a pécsi orvosi-egészségügyi intézmények. Így a jegyzékben szereplő könyvtárak száma 26-ról 37-re bővült. Ennek folyamatos gondozását is könyvtárunk vállalta.

2./ 1981 folyamán minden könyvtár megküldte egymásnak gyűjtőköri leírását. Ennek alapján készült el és áll kiadás előtt a pécsi gyűjtőköri kódex, amely feltárja a fehér foltokat és a fölösleges párhuzamosságokat.

3./ Közös tárolóraktár kialakítása van folyamatban. Előmunkálatait a Megyei Könyvtár vállalta, tanácsai segítségével. Ez a város területén közösen bérelt raktárhelyiség lenne közös személyzettel és felszereléssel, ahol a könyvtárak a kevésbé keresett, de élő állományukból helyeznének el dokumentumokat a tárolóraktárban. Megvalósulása óriási jelentőségű lenne, a könyvtárakat egyre jobban szorongató helyhiánytól szabadítaná fel némileg.

Munkálatai, véghezvitele több évet fog igénybe venni, a kezdő lépések elindultak a megvalósulás felé.

4./ Ez évben kerül nyomdába közös könyvtár-ismertető kiadványunk, mely Pécs város és a megye nagyobb könyvtárainak rövid történetét ismerteti, megjelöli a könyvtár helyét, feltünteti a nyitvatartási időket, közli a gyűjtőköröket stb. A kiadvány megjelenése 1983 tavaszára várható, kiadása költségeit egyrészt a megyei tanács, másrészt a könyvtárak közösen vállalják.

5./ A Polláck Mihály Műszaki Főiskola könyvtárvezetőjét -aki egyben a Főiskola mérnök-tanára- bizta meg a Bizottság a gépi információs szolgáltatás lehetőségeinek kidolgozásával. Elképzeléseink szerint kumulált állományindexet, központi folyóiratadattárat stb. lehetne létrehozni, s minden helyi könyvtár számára hozzáférhetővé tenni.

6./ 1982. júliusától a könyvtárak megküldik egymásnak a 10 tételen felüli bibliográfiai összeállításukat. Ezzel esetleges párhuzamos munkát lehet megtakarítani, valamint tájékozódni egymás információs szolgáltatásairól. Az ez évtől beszerezett kézikönyvekről, segédanyagáról egy-egy katalóguscédula készül a Megyei Könyvtár központi kézikönyvtári katalógusa számára.

7./ Ujra felélesztjük a pszichológiai-pedagógiai irodalom központi katalógusát a J.P.Tudományegyetem Tanárképző Kara Könyvtárában, ahová folyamatosan megküldjük az ETO 159.9, valamint a 37-es szakszámok katalóguscéduláit.

8./ Az 1982/83-as tanév elejére megküldik egymásnak a könyvtárak az egyetemeken, főiskolákon használt kötelező és ajánlott tankönyvek és jegyzetek jegyzékét. Ahol szükség mutatkozik, a közművelődési könyvtárak is elhelyezik olvasótermi használatra az egyetemi

tankönyveket a hozzájuk forduló diákok számára.

9./ Az 1982/83-as tanévben az új bibliográfiai leírásról és a besorolási szabvány problémáiról a könyvtárak továbbképző tanfolyamot szerveznek könyvtárosaik számára.

10./ Közösén próbálunk fellépni a Posta Központi Hírlap Irodánál a külföldi folyóiratok érkezésének és reklamációjának anomáliáival szemben.

Felmerült még a Bizottságban egy közösén beszerzendő nagyteljesítményű fénymásoló-gép beszerzésének lehetősége, de ezt a gondolatot a mai nehéz devizális helyzetben a Bizottság végül elvetette.

Az újjáalakult Bizottság munkája az 1981/82-es években dinamizmusról, akarásokról és tényekről tanúskodik. Minden könyvtár örömmel, segítőkészen látogatja az üléseket, azokon nagy aktivitással, ötletekkel vesz részt. A könyvtárak a rájuk osztott feladatokat örömmel és lelkiismeretesen látják el. Reméljük, a lendület nem hagy alább, egymást segítve, egymás nehézségeit ismerve könnyebb, nem állunk elszigetelten, egyedül.

Együtt valljuk közösén a régi latinokkal: concordia dat vires, egységben az erő.

Kivánom, hogy más megyékben - ahonnan szintén érkeztek hasonló törekvésekről hírek - is sikerüljön a különböző rendű és rangú könyvtáraknak megtalálni a közös hangot, érezni a közös cselekvés eredményének örömét. Megéri!

Vera RUZSÁS

Cooperation of Libraries At Pécs

Cooperation endeavours were initiated some 20 years ago. In 1963 a Library Advisory Board was formed from the representants of all library-types at Pécs.

During the past 2 decades there have been various changes until finally a team named "Interlibrary Committee of Baranya County" was established in 1980.

Responsibilities of the Committee include the execution of library regulations in the County, establishment of uniform library policy, coordination of library work and library network activities enabling thus a systemic territorial library supply.

The report presents details on hitherto achievements.

Вера РУЖАШ:

Взаимодействие библиотек города Печь

Стремление к взаимодействию библиотек началось еще 20 лет тому назад. Уже в 1963 году был создан Библиотечный Комитет при участии представителей библиотек всех типов. Ряд изменений наступил до 1980 года, когда библиотечный комплекс начал свою деятельность со свежими силами под названием "Межбиблиотечного Комитета области Бараня".

В задачи Комитета входят координирование внедрения в жизнь области библиотечных правовых норм, оформление единой областной библиотечной политики, координирование деятельности библиотек и библиотечных сетей в области и таким образом обоснование системы областного библиотечного обслуживания.

В докладе подробно изложены уже отмечаемые результаты.

A Kenézy Könyvtár együttműködése a hálózaton
kivüli intézményekkel

VIRÁGOS Márta

Debreceni Orvostudományi Egyetem
Rektor: Dr. Karmasszin László

Az 1960-as 70-es évek fordulóján a nemzetközi könyvtárügyben jelentős tudományos-technikai változás következett be, éspedig a számítástechnika bekapcsolása a könyvtári és információs szolgálatba. Ha az okokat vizsgáljuk, kitűnik, hogy egyrészt a tudomány döntően kezdte befolyásolni a gazdasági élet szerkezetének alakulását, a termelést és a társadalmi fejlődést; másrészt látványosan szembe-tűnt, hogy a tudomány növekedésének üteme felgyorsult. Price szerint a tudományos közlemények száma megduplázódott 10-15 év alatt. Az információ ilyen mértékű növekedése nagyon megnehezítette a szakirodalmi ellátást. Nyilvánvalóvá vált, hogy a tudás birtoklása az erő és a haladás leglényegesebb eleme, mint ahogy ezt Párizsban a II. kormányközi konferencián le is szögezték: "A tudományos és műszaki információ nemzeti és nemzetközi erőforrás: a tudomány és a technika fejlődése nagymértékben függ ezen erőforrás hozzáférhetőségétől és hatékony felhasználásától."

A cél érdekében a nemzetközi szervezetek, így az ENSZ is ezen belül az UNESCO információs stratégiát dolgoztak ki. Az UNESCO keretében 1971-ben Párizsban meghírdették az UNISIST /Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer/ világot átfogó információs fejlesztési programot. Az elv gyorsan visszahangra talált. Példaként néhányat említek: a skandináv államok számos intézkedést tettek a közösen szervezett számítógépes tájékoztató rendszer létreho-

zására, Kanadában több tanulmányt dolgoztak ki a fejlesztésre. Japánban 1969-ben fogadták el az ugynevezett NIST /National Information System for Science and Technology/ rendszert.

A Szovjetunióban 1969-ben dolgozták ki az ASSISTENT tervet, mely rögzítette az országos információs rendszer fejlesztési irányait és módszerét.

Talán már ez a néhány adat is érzékelteti, hogy az információs stratégia fontos része a nemzetközi kapcsolatok szakmai és egyben politikai programjainak. Az EURONET, az AGRIS és egyéb rendszerek mögött nemcsak tetemes háttérű technikai apparátus húzódik meg, hanem magas szintű szervezettség, amelynek lényege az együttműködés.

A magyar könyvtárügyet megvizsgálva látjuk, hogy erősen terheli a hűbériség hagyatéka, vagyis a partikularizmus. A felszabadulás után jó pár évvel, az 50-60-as években jöttek létre a közművelődési és a szakkönyvtári hálózatok, jelentősen megnőtt a könyvtárak száma és kitágult hatáskörük. Ebben az időszakban tehát erőteljes mennyiségi növekedés következett be, amely ugyanakkor nem tudott megbirkózni a minőségi fejlődés követelményével, ugyanis még a szakkönyvtárak sem tudtak ellátni tájékoztatási feladatokat. Ennek következtében elkülönülten alakultak meg a tájékoztató intézmények, mint az OMKDK, OOKDK s indult meg sajátos fejlődésük.

A szakterületi együttműködés jelentőségét a magyar könyvtárügy vezetői hamar felismerték. Felkarolták és támogatták ezeket a törekvéseket s egyben szabályozó intézkedéseket is hoztak. Az első között szerepelt a gyűjtőköri együttműködés szabályozása a 60-as évek második felében.

A 70-es években a könyvtárak mennyiségi fejlődése minőségi szakaszba lépett, ami egyenlő a könyvtári-tájékoztatási szolgálat komplex megvalósítására való törekvéssel. Ha a könyvtárügyben az innovációs fejlődés törvényszerűségeit alkalmazzuk, megállapíthatjuk, hogy a hetvenes évekre az innováció első fokára jutott el. A 80-as évek a könyvtárak innovációs tevékenységében a második fokozatot ígérnek. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárak belső szervezete, a könyvtárszervezés- és vezetés folyamata átalakul. Erősödik az intézmények közötti integráció, kooperáció s általánossá válik a tájékoztatás, mint alapvető funkció előtérbe helyezése. Nyilvánvaló, hogy ettől a pillanattól beszélhetünk a komplex fejlődés intenzív oldaláról, vagyis az új információhordozók beépüléséről, a gépi információszolgáltatás elterjedéséről és a számítástechnika könyvtári-üzviteli munkákban történő alkalmazásáról.

Mi akadályozza ma a könyvtárügyi innovációt? Jelenleg hazánkban a könyvtárfenntartók sokfélék, s ebből következik, hogy könyvtári rendszerünk elaprózott. A fenntartók szándéka, elképzelése, napi érdeke határozza meg a könyvtárak fejlesztését, s benne ezek innovációs lehetőségeit is. Pedig régóta megállapított tény, hogy a szétaprózott szervezet nem lehet hatékony. Könyvtárügyünk VI. öt-éves tervének szakmai irányelveiben is világosan megfogalmazásra került, hogy "... nagyobb gondot kell fordítani az alapfunkciók ellátásának feltételeire, az intézmények tartalmas együttműködésében rejlő lehetőségek jobb kihasználására."

Az együttműködés különös előnye, hatékonysága elvben mindenki számára világos, mégis nehezen valósítható meg a gyakorlatban, s főleg a szervezésben sok fennakadás mutatkozik.

A nehézségek ellenére a könyvtárak közötti munkamegosztás hiveinek száma jelentősen gyarapszik. A felhasználó /kutató/ ettől tartalmasabb differenciáltabb szakirodalmi ellátást remél, a könyvtáros pedig új szervezési formákat és technológiákat ismerhet meg és alkalmazhat. Az együttműködés több szinten valósulhat meg, számos könyvtári tevékenység magasabb szintre emelésére irányulhat, de általában három nagy feladatcsoportot különböztetünk meg, úgy mint:

1. együttműködés a szakirodalmi információellátásban,
2. együttműködés a szakirodalom-ellátásban
3. együttműködés egyéb könyvtári tevékenységben.

Az együttműködés szubjektív feltétele az érdekek közelítése, illetve azonossága. A kooperáció objektív feltétele a telekommunikációs technika és technológia. A könyvtárosegyesület miskolci vándorgyűlésén értesültünk arról, hogy most már Magyarországon is biztosított a telekommunikációs technika, mivel a Magyar Posta MEDIX néven létrehozta az adatátviteli vonalhálózatot. Ami a technológiai szempontot illeti, ma az orvosi könyvtári hálózatban még egyetlen könyvtár sem rendelkezik terminállal. Így a szakirodalmi információellátásban való együttműködésnek nincsenek meg az objektív feltételei. Hiszen az egész országban is csak három olyan tájékoztató központ van, ahol az on-line gépi szakirodalmi információellátás már működik. De ezek az intézmények a mai napig féltett titokként őrizték szolgáltatásukat. Nem jelent meg semmiféle ismertetés a könyvtári szakajtóban, hogy kik lehetnek e szolgáltatás használói, s hogy mibe kerül egy keresés.

Miben tudunk akkor együttműködni, ha a legfontosabban nem? Marad a szakirodalom közös beszerzése és az egyéb könyvtári tevékenység.

Mint már utaltam rá, az együttműködés legkorábbi formája a gyűjtőköri egyeztetés volt a 60-as években. /A Gyűjtőköri Kódex 1968-ban jelent meg./ Debrecen mint egyetemi város számos felsőoktatási intézménnyel, hamar kiemelkedett az együttműködés megszervezésében. A KLTE központi könyvtára nagy szerepet játszott ebben. Nagyhirű igazgatója Csúry István volt, aki 20 évvel ezelőtt megkezdte szervező, összehangoló tevékenységét. A gyarapítási kooperáció csak egyik formája volt az együttműködésnek. A tudományos munka összehangolására született a helyismereti kutatások megosztása, együttes végzése.

A hálózaton kívüli együttműködés újabb szabályozása az 5/1978-as KM rendelkezés, amely a szakterületi kooperációval egyenrangúvá teszi a területi együttműködést. E lehetőséggel szinte azonnal éltek a debreceni könyvtárak. Egyrészt a gyarapítási kooperáció szellemében született az a döntés, hogy a KLTE a kapott teljes kötelezpéldány sorból a megfelelő anyagot átadja a gyűjtőkörileg illetékes egyetemi könyvtáraknak. A szakirodalom jobb feltárása érdekében a város felsőoktatási, vállalati és közművelődési könyvtárainak vezetői megállapodtak a folyóirat bejelentési kötelezettségben. Ezzel a város tudományos kutatóinak jobb információellátását akarták elérni, másrészt törekvés volt ez egy központosított szakirodalmi nyilvántartásra. A KLTE könyvtára azóta is rendszeres időközönként megjelenteti a városba járó tudományos folyóiratok jegyzékét.

Az önkéntes szakterületi együttműködés létrejöttét legjobban az adott szakterület felhasználóinál jelentkező nagyfokú információs igény segíti. Az orvostudományban köztudomásúan a folyóiratok az információ legfontosabb hordozói.

Ezt csak egy számadattal illusztrálnám: egyetemünk 7 millió Ft-ot költ folyóíratra és 700 ezer Ft-ot könyvre. A vezető folyóiratok árának állandó emelkedése és a nehezedő gazdasági helyzet az érdekeket egyre jobban közelítette. Így került sor a KLTE-vel, az Agrártudományi Egyetemmel és az Atommag Kutató Intézettel az SCI közös előfizetéséről szóló megállapodásra. Ezen túlmenően 1981 óta rendszeresen egyeztetjük folyóiratrendelésünket a Biogál Gyógyszertárral és a KLTE-vel. A szomorú ebben az, hogy bennünket az együttműködés létrehozásában jelen pillanatban nem az információellátás bővítése, hanem szintentartása kell, hogy vezéreljen. Természetesen egyéb könyvtári tevékenységben is megpróbáltunk kapcsolatokat kiépíteni. Katalóguscédula sokszorosítási gondunkat oldottuk meg a Debreceni Tanítóképző Főiskolával kötött szerződésünkkel. Könyvtárunk egy munkatársa használja a TK Minigraph sokszorosítóját, míg mi viszonzásként másolást végzünk az intézménynek.

Ezek a területi alapon megvalósuló együttműködési formák természetesen szakterületi hálózati munkánkat javítják. Könyvtárunk, mint az Észak-Alföldi régió orvosi könyvtárainak központja, kezdeményező szerepet tölt be az együttműködés formáinak bővítésében. A szakirodalmi ellátás szintjének növelésére indítványoztuk azt, hogy a három megye hozzon létre közös pénzalapot új folyóiratok előfizetésére. Így utalt át Szabolcs és Hajdu megye 50-50 ezer forintot. A megállapodás értelmében a periodikák a Kenézy Könyvtárban kerülnek elhelyezésre, de folyamatos kölcsönzéssel az alközpontok is megkapják őket. A cirkuláltatott folyóiratok köre természetesen nemcsak ezekre a közösen beszerzett dokumentumokra terjed ki. Pl. a nyiregyházi kórház könyvtára 16 folyóiratot kap rendszeresen.

Egyéb formák közé tartozik a kötelespéldányban kapott jegyzetek egy részének továbbküldése az alközpontokba.

A szakirodalom nyilvántartásában is tettünk lépéseket. Két év óta rendszeresen megjelentetjük a régió orvosi könyvtárainak folyóiratlélelőhelyjegyzékét. Ebben az évben már a nem orvosi könyvtárak orvosi-biológiai anyagát is feldolgoztuk.

Mint látjuk, a kezdeti lépéseket már megtettük, de az igazán gyümölcsöző és hatékony kooperáció elérésén még sokat kell fáradoznunk.

Márta VIRÁGOS

Cooperation Between the University Medical
Library of Debrecen And Libraries Not Belong-
ing To Its Network

The paper presents a brief review on possibilities illustrated by a few foreign examples. It reports on local potentialities, as well as on the realization of the cooperation of the libraries in the northern region of the Great Plain.

Марта ВИРАГОШ:

Взаимодействие Дабреценского Медицинского
университетского библиотечного центра

- Краткий обзор возможностей - с приведением нескольких зарубежных примеров.
- Представление местных условий.
- Осуществление взаимодействия в библиотечной области Северо-Альфельда.

A folyóiratok koordinálása a Veszprémi
Akadémiai Bizottság keretében

MÉSZÁROS Istvánné

Tapolcai Városi Tanács Egyesített Egészségügyi Intézményei, Sümeg
Igazgató: Dr Mészáros István

Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók IX. országos értekezlete témájaként a könyvtárak közötti együttműködés kérdését tűzte ki. Nem véletlen ez, hiszen a magyar könyvtárügy legaktuálisabb kérdéséről van szó. A könyvtárak közötti együttműködés különösen érinti a szakkönyvtárakat, így az orvosi könyvtárakat, az orvosi könyvtári hálózatot is.

A kérdéssel foglalkozó szakirodalom nagy. Mindebből csupán néhány olyan cikkre szeretnék hivatkozni, amelyben a szerzők a szakirodalmi együttműködéssel foglalkoznak.

Tudjuk, a szakirodalmi együttműködés háttérében az információ-robbanás, a nyugati országokban megjelenő könyv- és folyóiratárak inflációs mértékű emelkedése, valamint az új típusú dokumentumok megjelenése és elterjedése áll, noha a gyarapítási keretek az utóbbiak beszerzésére nem nyújtottak lehetőséget. A számítógépes módszerek és eszközök könyvtári alkalmazása is csak hazai és nemzetközi együttműködéssel képzelhető el.

Ezen előzmények után térek rá tulajdonképpeni témámra, a Veszprémi Akadémiai Bizottság Könyvtártudományi Munkabizottságának témánkkal kapcsolatos tevékenységének ismertetésére.

Az Észak-dunántúli Régió, a Veszprémi Akadémiai Bizottság öt megye szakembereinek munkásságát hivatott összefogni.

A Könyvtártudományi Munkabizottság a Társadalomtudományi Szakbizottság részeként 1979 májusában kezdte meg működését. - Mivel a Pécsi Akadémiai Bizottságnak nincs Könyvtártudományi Munkabizottsága, a Zala megyei könyvtárosok is részt vesznek a mi munkabizottságunkban. A munkabizottság célja az 1979/80-as évben a közművelődési könyvtárak szolgáltatásainak bővítése volt, különös tekintettel az alapvető társadalmi rétegek kulturális nevelésével összefüggő tevékenységi formák és eszközök kutatására. 1980/81-ban bővítettük tervünket a munkásság és az ifjúság önművelésével és irodalmi ellátottságával összefüggő könyvtárügyi területek kutatásával, a hasznosítható tapasztalatok elméleti összegezésének szorgalmazásával. Az 1981/82-es évben a szakirodalmi ellátás témájával egészítettük ki előző évi programjainkat. Ugyancsak a célok érdekében hirdette meg a Munkabizottság pályázatait is. Így: A helyismeret és táj kutatás és a tájvédelem könyvtári eszközökkel történő segítésének lehetőségei, feladatai az általános, közép - és felsőfokú iskolai oktatás tartalmi-nevelési céljainak megvalósításában. A könyvtárak közötti együttműködés lehetőségei és feladatai a VEAB területén. Vizsgálatok a könyvtári munka hatékonyságának köréből.

Az 1982/83-as év programjában a szakirodalmi ellátás kérdésével több szempontból foglalkoztunk, foglalkozunk. Mivel témáinkat nem tekintjük lezártnak, az egyes kérdések elemzésének eredményeként készült egy pályamű, amely az egészségügyi-orvosi szakkönyvtárak közötti együttműködésben rejlő lehetőségeket vizsgálja, különös tekintettel a külföldi folyóiratrendelésekre.

Részletesebben erre nem térek ki, mert az Orvosi Könyvtáros 1982. 2. számában közlésre került a dolgozat rövidített változata.

Részben e vizsgálat, részben a munkabizottságok és könyvtárak közötti jó kapcsolat eredményeként került sor arra, hogy az Orvostudományi Munkabizottság kérésére a szombathelyi Markusovszky Kórház Orvosi Könyvtára és a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár közösen elkészítette a Területi Orvosi Bibliográfia című kiadványt, amelyet szabálytalan időközönként megjelenő periodikának szán. Az 1. szám Vas és Veszprém megye anyagát tartalmazza 1980 januárjától 1981 júniusáig. A bibliográfia azokat az orvosi dolgozatokat, pályamunkákat, diploma dolgozatokat, előadásvázlatokat tartalmazza, főleg kéziratokat, amelyek a MOB-ban nem kerülnek regisztrálásra. A bibliográfiában szereplő anyagok az alközpontok könyvtárában megtalálhatók, kölcsönözhetőek. A bibliográfia szerkezete a MOB-ot követi.

A könyvtártudományi Munkabizottság folyamatban lévő, igen nagy jelentőségű és igen nagy munkát igénylő programja, hogy a terület könyvtárai közötti együttműködést -- elsősorban a folyóiratokra vonatkozóan -- kidolgozza. Ennek érdekében tervezte és szervezte meg a területi folyóiratnyilvántartó rendszert. A Veszprémi Akadémiai Bizottság Könyvtártudományi Munkabizottságán belül a megyei könyvtárak vállalták, hogy a megyéjük területén lévő résztvevő könyvtárak anyagát összesítik, az öt megye anyagát pedig a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár gondozza. Sajnáljuk, hogy a velünk dolgozó Zala megyei Könyvtár nem vállalta a feladatot, és a vállalkozásban nem vett részt.

A területi folyóiratnyilvántartó rendszerben való részvétel feltétele a kölcsönösség elve. A rendszerben részt vevő könyvtárak vállalták a kölcsönös szolgáltatást. A résztvevő könyvtárak száma igen nagy s kiterjed minden könyvtártípusra.

Az alábbiakban elsősorban Veszprém megyei példák és adatok ismertetésével mutatom be a rendszert. A megyében kb. 50. könyvtár anyaga került be a területi rendszer folyóiratnyilvántartásába. A Veszprém megyei anyag két és fél doboz katalóguscédula, kb. 1000 folyóirat-féleség. Résztvevők a nagy közművelődési könyvtárak: megyei, városi, járási és nagyközségi kiemelt könyvtárak, a nagyobb szakszervezeti közművelődési könyvtárak, pl. a veszprémi SZOT, VOLÁN, a fővárosi NITROKÉMIA könyvtára. Részt vesznek a nagyobb termelő üzemek szak- könyvtárai, pl. a Bakony Művek, a fővárosi Nitrokémia, az ajkai Alukohó, a VIDEOTON, stb. és a nagyobb mezőgazdasági üzemek szakkönyvtárai, mint pl. a Badacsenyi Állami Gazdaság könyvtára. Ugyanosan vállalták a résztvételt a nagyobb orvosi könyvtárak is. Tagjai a rendszernek a kutató intézetek, tanintézetek könyvtárai. Így pl. a Veszprémi Vegyipari Egyetem, a Nehéz Vegyipari Kutató Intézet, a MTA Tihanyi Biológiai Kutató Intézete, az Országos Oktatástechnikai Központ stb., valamint a múzeumi és egyéb könyvtárak, amelyek között a megyei múzeumok, levéltárak könyvtárain kívül ott találjuk a veszprémi Római Katolikus Püspöki Könyvtárat, a pápai Református Egyház Könyvtárát, vagy az OSZK Reguly Könyvtárát. A résztvevő könyvtárak a megyei könyvtárakhoz küldték be katalógus cédulára írva folyóiratállományuk anyagát. Ezt a megyei könyvtárak címszerűen betűrendbe összesítették. A megyék anyagát a Berzsenyi Könyvtár cédulakatalógus formában egyesíti.

Mit tartalmaz a területi folyóiratnyilvántartás?

Tartalmazza a résztvevő könyvtárak teljes folyóiratállományát, magyar és külföldi folyóiratokat egyaránt, az 1981-es állapotot tükrözve. A cédulákon a folyóirat címét, az évfolyamot, évet tüntettük fel, jelölve a hiányokat is.

Ezt követi a könyvtár kódjele. Azonos cím esetén a kiadás helye a megkülönböztető elem. A címváltozatokról utalás készült. A használhatóságot a következőképpen igyekszünk biztosítani: valamennyi megye közzéteszi a saját anyagát. Veszprém megye könyv formában 1982 végére tervezi megjelentetését. Az összesített ódulkatalógusból minden megyei könyvtár és minden nagyobb intézmény könyvtárra kap egy példányt. Ezt a Berzei Könyvtár készíti el. A ódulán történő nyilvántartás nyitottá teszi a rendszert: mód van törésre illetve kiegészítésre, folyamatosá tételre.

Milyen gyakorlati jelentősége lehet e területi folyóirat-nyilvántartásnak? Mennyiben segíti a területi együttműködést, a folyóirat koordinálást?

A munka jelenlegi fázisában - az öt megye anyagának egyesítése van folyamatban - csak körvonalazódnak a felhasználás lehetőségei.

Elsősorban megtudjuk a rendszerből azt, hogy hol mi van, és megtudjuk azt, hogy ki mit fizet elő.

Mindezekből első és legfontosabb kérdésünkre adhatunk választ: melyek azok az intézmények, amelyek azonos folyóiratokat járatnak, hogyan lehetne - és lehet-e? - a példányszámokat csökkenteni. Ezek a kérdések azonban újabb, kutatandó kérdéseket vetnek fel. Így: a folyóiratok kihasználtságának vizsgálata, a folyóiratok területi megoszlása, a folyóiratok hozzáférhetősége - ma és perspektivikusan -, a technikai felkészültség vizsgálata /reprográfia, szállítás/, a személyi feltételek. Szükség volna annak a vizsgálatára is, hogyan aránylik egymáshoz a másolások, a szállítások és a folyóirat előfizetések ára, mi az igény egy-egy folyóirat iránt, milyen a használati forgalma.

Ugyanitt kell megnéznünk azt is, hogy milyen könyvtári eszköz szolgálja az olvasó tájékozódását, valamint azt, hogy e könyvtári eszköznek mi a gazdaságossági mutatója. Hadd illusztráljam a kérdést egy konkrét példával. A Chemical Abstractsnek öt példánya jár a területre. Ebből három példány Veszprém városába. Az Egyetem mágnesszalagos információszolgáltatással is rendelkezik. A három példány kb. fél kilométeres körzetben található. Az előbb jelzett kérdéseket figyelmen kívül hagyva is, felvetődik az együttműködés egyik alapvető kérdése: mit tehetünk, ha a résztvevők nem akarnak együttműködni? Zsidai József a Könyvtári Figyelőben megjelent cikkében is utal az együttműködő intézmények nagyságrendjéből fakadó különbségre, mint motiváló tényezőre. Ezen túl egyéb "emberi" tényezők is hozzájárulnak ilyen és hasonló esetekben az intézmény kutatóinak akapvető művekhez való ragaszkodásához. Sok esetben jelentősen esik latba, hogy a nagy folyóiratoknak, indexeknek előzményei megvannak, s nem utolsó sorban jelentős az a tény, hogy valamennyi intézmény ünnáló költségvetési hely, így maga dönt beszerzései fölött. /Egyelőre semmi olyan jogi eszköz nincs, melylyel az ilyen jellegű együttműködést kényszeríteni lehetne./

Mindezekkel a nehézségekkel tisztában vagyunk, mégis: bízunk abban, hogy ha a területi folyóiratnyilvántartási rendszer megvalósul, s ez a beszerző vagy fenntartó kezébe kerülve felszínre hozza, kimutatja a jelenlegi célszerűtlen és nem gazdaságos állapotot, gondolkodásra, majd cselekvésre készteti a résztvevőket. Így elsősorban abban bízunk, hogy a folyóiratkoordinálásokban lesz jelentős szerepe a területi folyóiratnyilvántartási rendszernek.

Amíg azonban a folyóiratok koordinálása egy viszonylag ávo-
labbi célt, még több előmunkálattal igénylő program, a területi
nyilvántartó rendszernek a könyvtárközi kölcsönzésben való szere-
pe a mai napok gondjain, a nagykönyvtárakra háruló terheken se-
gíthet.

Tisztában vagyunk azonban azszal, hogy sem a könyvtárközi
kölcsönzésben, sem a folyóiratok koordinálásban érdemben semmit
sem tudunk tenni addig, amíg két alapvető tényezőben felettes
szerveitől kellő támogatást nem kap a magyar könyvtárügy. Ahhoz,
hogy realisan tervezni tudjunk, szükséges a folyóiratbeszerzés
folyamatosságának biztosítása, a folyóiratbázis stabilizálása,
valamint a könyvtárak reprográfiai ellátottságának legalább a mi-
nimális szintre való emelése.

A két legsürgősebb könyvtári gond enyhítése mellett - a
könyvtárközi kölcsönzés és a folyóiratkoordinálás - a területi
folyóiratállomány elemzése kapcsán több olyan kérdésre kereshe-
tünk választ, amely a könyvtáraknak immár hagyományosan jellemző
problémájává vált. Így pl. a területi állomány elemzése - figye-
lembe véve az igényeket - feleletet adhat az állománymegőrzés
kérdésére, a reprográfiai és számítógépes fejlesztés cél- és terv-
szerűségére stb.

Munkánk egy folyamat kezdete. Nem élünk illúziókban és nem
kergetünk illúziókat. Lehetőségeinket szeretnénk számbavenni, s
azokat messzemenően és gazdaságosan kihasználni - az olvasók
igényeinek figyelembe vételével. Ha a területi folyóiratnyilván-
tartás elkészül, többet tudunk, többet látunk, mint most, amikor
még meglehetősen képlékeny állapotban van az anyagunk. Tendenciák
azonban már így is kirajzolódnak.

Ezek elsősorban azokat a kutatási területeket jelzik, amelyek végső célunk megvalósításához közelebb visznek. Ugy látjuk, a társadalomtudományok területén nagyobb a lehetőség az együttműködésre, a folyóiratok koordinálására, mint a természettudományok területén, különösen pedig az alkalmazott tudományokban. Azt is érezzük, hogy a mesterséges területi határ nem mindig jelent kedvező körülményeket. Az orvoskönyvtárosi hálózatban tapasztaltak körülbelül jelzik a régió megyéinek egymáshoz való viszonyát: a Vas, Veszprém és Zala /1/ közötti kapcsolat ideálisnak mondható, míg Fejér, Győr-Sopron és Komárom megyékkel kapcsolatunk laza, amit nemcsak a vonzáskörzet, a közlekedés határoz meg, de történeti háttérrel is magyarázható.

Rendkívül kedvező számunkra, hogy akkor, amikor ezekkel a kérdésekkel foglalkozunk, a szakirodalomban jelentős segítséget nyújtó, figyelemfelkeltő tanulmányok látnak napvilágot. Ezek közül elsősorban Zsidai József cikkét emelném ki, amely a könyvtárközi együttműködésben a területi elv, a területi határok helyességét kérdőjelezi meg. Mindezeket figyelembe véve készülünk arra, hogy az öt megye cédulakatalógusának elemzése segítségével az együttműködést a folyóiratközlés és beszerzés területén szervezettebbé tegyük. Reméljük azt is, hogy a fenti kérdésekben tett vizsgálódásaink, részeredményeink hozzájárulnak a magyar könyvtárügy gondjainak enyhítéséhez, a reális megoldásokhoz.

Irodalom:

1. FOGARASSY Miklós: Illúziók és realitások a területi könyvtári együttműködés körül. *Könyvtári Figyelő*, 1982. 28, 3, 241-248.
2. SÁRDY Péter: Áttekintés a magyar könyvtárügy fejlődéséről és helyzetéről. *Könyvtári Figyelő*, 1982. Különszám, 13-18.
3. Sz. NAGY Miklós: A szakterületi együttműködési körök. Előadás. Kézirat. Veszprém, Bútvös Károly Megyei Könyvtár.
4. VEAB Értesítő, 1980/1981/1982. 1. sz.
5. ZSIDAI József: A könyvtárközi együttműködés emberi tényezői. *Könyvtári Figyelő*, 1982. 28, 3, 233-240.

Mária MÉSZÁROS

Coordination Of Periodicals By the Committee
Of the Academy Of Sciences At Veszprém

The library board of the Committee of the Academy of Sciences at Veszprém discussed special literature supply of the area during 1981/1982. The analysis was based on the regional location index of the journals. A competition paper was distributed concerning the cooperation of special libraries in the mentioned area.

The county libraries compiled a card catalogue of the journals available in the respective county. On the basis of the mentioned catalogue it will be possible to coordinate acquisition of periodicals and interlibrary loans can be facilitated.

Мария МЕСАРОШ:

Координирование журналов в рамках
Веспремского Академического Комитета

Рабочий комитет по библиотековедению Веспремского Академического Комитета в 1981-82 гг. включил в программу обсуждение снабжения спецлитературой. Для анализа составили региональный список местонахождения журналов, затем объявили конкурсы по изучению возможностей взаимодействия спецбиблиотек, функционирующих на территории ВАК.

Областные библиотеки предпринимали составление карточный каталог с заглавиями журналов, имеющих в данной области. Центральные списки предназначены для получения информации о нахождении журналов в отдельных библиотеках, причем получение ответа будет несложным, кроме того открывается возможность для удобного координирования выписок и упрощается межбиблиотечный абонемент.

/Литература на данную тематику: статьи Хидай и
Фогараш в 3. номере 1982 г. " Könyvtári
Figyelő " /.

A hatodik orvosi könyvtári régióról

A fővárosi "regionális" együttműködésről

BENDA Mária

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

Nehéz a mai körülmények között tervekről, új működési formákról beszélni, különösen az utóbbi hetek beszerzést csökkentő akciói után, mégis: kell, sőt a nehezülő viszonyok még jobban aláhúzzák az együttműködés parancsoló szükségességét.

Hálózatunkban az állománybeszerzésben, a dokumentumok mozgósításában, az információk szétugárazásában addig is voltak együttműködési törekvések, sőt jó eredmények is. Elég, ha az orvosi információkat hordozó legfontosabb dokumentumok, a folyóiratok koordinált beszerzésére utalok, arra a törekvése, hogy egy telephelyen, sőt nagyobb földrajzi egységben ne legyen átfedés. Megyénként és a három vidéki egyetemen már nincs duplum vagy legfeljebb egy-két általános orvostudományi, munkaeszköznek minősülő folyóirat jár egynél több példányban. A dokumentumok mozgósítása is fejlődött és ha a könyvtárközi kölcsönzésben vannak is fennakadások, annak elsősorban a kevés másológép az oka.

A legkevesebé koordinált terület eddig a főváros volt. Évek óta a budapesti könyvtárakat a hálózat többi könyvtára azért hibáztatta, mert az átfedéseket nem szorították eléggé vissza. A többi területi egységhez képest a főváros dokumentum-ellátottsága jobb volt és a koordinálás is lassabban haladt előre. Az utóbbi években nem tájékoztattuk könyvtárosainkat a fővárosi dokumentum - beszerzésben bekövetkezett nagy változásokról, pedig először itt kezdődtek - két évvel ezelőtt - a nagyméretű, néha drasztikus csökkentések.

Arról is keveset beszéltünk, hogy a potenciális olvasók országos megoszlását is tekintetbe kell vennünk. Az 1982-ben Magyarországon működő mintegy 31.000 orvos közül 11.500, azaz több, mint egy harmaduk a fővárosban működik. Ha ezeket az adatokat is szem előtt tartjuk, ma már aligha mondható, hogy Budapest a többi területi egységnél jobban ellátott. Ha pedig a feladatok oldaláról közelítjük meg a kérdést, még kevésbé tekinthetjük Budapest helyzetét előnyösnek. Itt működik az országos központ nem kielégítő helyiségviszonyok, dokumentumbázis és felszereltség mellett, itt működnek a szakterületi együttműködő köröket irányító könyvtárak és a még nehezebb körülmények között működő 22 kórház könyvtára. Valamennyiük helyiségviszonyai és személyi ellátottságuk rosszabb, mint a megyei kórházak könyvtáraié.

És most tudomásul kell vennünk azt is, hogy fejlesztési lehetőségeink beszűkülnek, akárcsak az ország többi könyvtárásé. Terveinkről azonban nem szabad lemondanunk, csak hibernálnunk kell őket és minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy szerényebb lehetőségeink ellenére ne szenvedjenek információhiányban olvasóink.

Mindezeket előrebocsátva hadd ismertessem a fővárosi orvosi könyvtárüggyel és információüggyel kapcsolatos elképzeléseinket.

Budapestet és környékét, mint legtöbb potenciális olvasót magában foglaló területet nem hivatalosan 6. régiónak nevezzük. Mik tartoznak hozzá? A Semmelweis Orvostudományi Egyetem könyvtára, klinikai és intézeti könyvtárai, az országos intézetek könyvtárai, a főváros tanácsai intézményeinek és Pest megyének orvosi könyvtárai. A régió központja az OIK.

Működésünket meg fogja könnyíteni, hogy az orvosi-egészségügyi koordinációs körbe tartozó könyvtárak nagy része is Budapesten van.

Mik a 6. orvosi könyvtári régió feladatai?

Ugyanaz, mint a többi régióé: a dokumentumbázis egyeztetett fejlesztése, a dokumentumok nagyobb mérvű és szélesebb körű mozgósítása, az információs szolgáltatások intenzívebb terjesztése.

A fővárosi régió dokumentumbázisa jelenleg a következőképpen oszlik meg:

470.000 könyv, 324.000 folyóirat, 102.000 egyéb dokumentum, összesen 896.000 könyvtári egység. /Részletesebben 1. az 1. táblázatot/

Ha ezt a számot a hálózat teljes országos állományához hasonlítjuk, azt látjuk, hogy a fővárosban van a teljes országos állomány fele. Az állománynak tetemes része régi mű: az első orvosi könyvtárak itt jöttek létre.

1982-ben a beszerzett kurrens folyóiratok száma 1600 főség volt 4200 példányban, az átfedések átlaga 2,6.

A választék tehát az országos 2000 főséghez képest nagy, de itt található a legtöbb egy példányos, védett folyóirat is, amelyeknek közkinccsá tétele nem csak a fővárosban, de országosan is csakis mikroformátumokon vagy széleskörű fénymásolással képzelhető el.

1. táblázat

A budapesti orvosi könyvtárak állományadatai

Intézmény típus	Könyv	Folyóirat	Egyéb dokumentum	Összesen
Egyetem	61.000	56.000	82.000	199.000
egyetemi in- tézetek és klinikák	118.000	98.000	2.000	218.000
Országos in- tézetek	225.600	125.000	13.900	364.500
Fővárosi ta- nács eu. in- tézmenyei	65.200	45.200	4.500	114.900
Összesen	469.800	324.200	102.400	896.400

A folyóiratok jobb hozzáférhetősége és a beszerzések az ediginél jobb és az egész fővárosra kiterjeszthető egyeztetése érdekében az OIK kiadta a fővárosi folyóiratok 1982. évi lelőhelyjegyzékét.

Mozgatható bázisunk szélesítésére azonban van még egy lehetőségünk és ez a koordinációs körbe tartozó könyvtárak bevonása egy olyan önkéntes együttműködésbe, amelyből minden félnek haszna van.

A koordinációs kör működésében rejlő lehetőségek

A 2. könyvtári törvény és az azt követően kiadott egészségügyi miniszteri utasítás az egészségügyi-orvostudományi koordinációs kör központjaként az OIK-ot jelölte meg. A koordinációs kör irányításának feladatai mások, mint a hálózati feladatok, inkább tartoznak az információfejlesztés egyeztetésének, az elméleti és munkaszervezési tanácsadásnak, mint a módszertani munkának és tanácsadásnak a körébe.

Hatásos együttműködést azonban a dokumentumbázisnak és a dokumentumbázis jobb hozzáférhetőségének a biztosítása nélkül nem tudunk elképzelni. Ezért igen tömör, néhány pontból álló előzetes tervet készítettünk, amely a koordinációs kör feladatait a következőkben határozta meg:

1. A szakirodalmi dokumentumok racionálisabb, egyeztetett megrendelése, a választék szélesítése.
2. Az eddigieknél jobb hozzáférés biztosítása a dokumentumokhoz.
3. Intenzívebb részvétel a központ képzéseiben és továbbképzéseiben.

4. A hálózat minden rendezvényén való részvétel, a módszertani anyagokból való részesülés lehetősége.

Julius folyamán összeállítottuk a kör kataszterét, augusztusban pedig megbeszélésre hívtuk a kör 30 tagját, amelyek a következők: a Honvédség, a Belügy, a Magyar Államvasutak kórházainak orvosi könyvtárai, a Magyar Tudományos Akadémia orvosi-biológiai és számunkra határterületi intézményei, az AGROINFORM és egyes intézményeinek könyvtárai, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtára és a gyógyszergyárak könyvtárai.

A dokumentumbázis egyeztetett beszerzésének érdekében felkértük ezeknek az intézményeknek a képviselőit, hogy küldjék meg beszerzett könyveik katalóguscóduláit, amelyeknek 1-1 példányát közvetíteni fogjuk az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusának, ha oda eddig nem küldték volna meg és küldjék meg 1982-re megrendelt külföldi folyóirataik jegyzékét. A kapott adatokkal kiegészítjük az OIK központi könyv- és folyóirat katalógusát, majd egyesített éves lelőhelyjegyzékeket állítunk elő. Az utóbbiak nemcsak a könyvtárközi közösöznésnek lesznek az eddigieknél tartalmasabb segédeszközei, hanem a következő évek egyeztetett dokumentum-rendeléseinek a bázisai is, ha ezt a munkát más központi szerv nem veszi át tőlünk.

A kör tagjai egyetértettek az OIK törekvéseivel, sőt néhányan már lépéseket tettek a gyakorlati megvalósítás terén is: a Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtára megküldte folyóiratjegyzékét, az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára beszerzett külföldi könyveinek a listáit, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára nemcsak a maga, hanem a hozzá tartozó könyvtárak folyóiratjegyzékeit, az AGROINFORM egy példányban járó folyóiratai

jegyzékét.

A 6. régió feladatai nem csakólyek, nagy részük a hálózati központ feladatait alkotják. Emellett nemcsak az eddigi dokumentum-nyilvántartási tevékenység fog felduzzadni, hanem az eddiginél több könyvtárral folytatott egyeztető tevékenység is.

A dokumentumok tartalmának szélesebbkörű kisugárzására vonatkozó tervünket elsősorban az teszi szükségessé, hogy eddigi 300 egy példányban járó, védett folyóirataink köre bővülni fog. Egy példány tartalma csak úgy juthat el minden érdeklődőhöz, ha információs szolgáltatásokban közreboosátjuk és az eredeti közleményeket többszörözünk. Erre vonatkozó kísérletünk eredménnyel bírat. 9 folyóirat mikrokártyáit állittatjuk elő az AGROINFORM laboratóriumában és küldjük meg 5 megrendelőnek, akiknek viaszanagyító-másoló készülékeik vannak. Az eddigi megrendelők a minőséggel elégedettek. A mikrokártya szolgáltatásba 1983-tól fokozatosan egyre több folyóiratot kívánunk bevonni, először - szervezési okokból - a 6. régió egyedi példányait - és ezzel egyuttal az OIK információs bázisát is szélesítjük, szolgáltatásainkba bevonhatjuk.

A 6. régió, éppugy, mint az eddigi öt, mindenképpen felül akar kerekedni a nehézségeken, sőt újabb szervezési intézkedésekkel tökélet akar kovácsolni belőlük, a dokumentumok kölcsönzésének kiszélesítésével és felgyorsításával több információhoz kívánjuk juttatni felhasználóit.

Mária BENDA

Regional Cooperation At Budapest

With reference to the number of inhabitants and of doctors Budapest is considered from the medical information viewpoint as the 6th region. It includes all libraries of the medical institutions independently of their supervisory authority.

The paper discusses collections available in the 6th region, the intensity of the lending system, the technical equipment and staff supply, as well as future tasks.

Мария БЕНДА:

О столичном "региональном" взаимодействии

Будапешт представляет собой большую единицу с точки зрения населения и числа врачей, в отношении медицинской информации считается 6. районом.

Библиотеки медицинских учреждений составляют компоненты района, вне зависимости от их подчиненности.

Какой является фонд документов 6. района? Какой интенсивностью мобилизуются документы? Каковы являются технические снабжение и кадровые условия? Какие задачи и мероприятия предстоят в будущие годы?

A fővárosi tanácsai hálózat orvosi könyvtárainak
együttműködése

PÁSZTOR Imréné

Fővárosi István Kórház

Főigazgató: Dr. Balázs Tamás

Engedjék meg, hogy tájékoztatómat a művelődési miniszter intézkedési tervének egyik mondatával kezdjem, amelyet a IV. Országos Könyvtárügyi Konferencia ajánlásai alapján készítettek:

"... fokozatosan meg kell szervezni a területi és szakterületi együttműködési köröket, ki kell alakítani működési modelljüket."

Véleményem szerint az orvosegészségügyi szakkönyvtárak esetében ez a folyamat hosszú évek óta - jóval a rendelkezések megszűlése előtt - megindult. Hálózatunkban az 1978 óta történt szervezeti változások nem a kezdetét jelentették ennek a folyamatnak, hanem rögzítették a már fennálló helyzetet és irányt mutattak a még hatékonyabb együttműködéshez.

Hogy érthetőbb legyen jelenlegi állapotunk, röviden vázolnom kell a fővárosi tanácsai egészségügyi intézmények orvosi könyvtárainak múltját, mert az együttműködés hagyományai az 1950-es évek közepéig nyúlnak vissza. A Fővárosi Tanács Egészségügyi Főosztálya a fővárosi könyvtárügyek irányításával az István Kórház akkori könyvtárvezetőjét bízta meg. Könyvtárunk tehát már akkor betöltötte a központi könyvtár szerepét.

Az együttműködés kezdeti formái 1965-ig:

A kezdeti szakasz 1965-ig tartott. Az egységes irányítás az első tíz évben meglehetősen laza összefogást jelentett és

lényegében kimerült a devizakeret szétosztásában az akkori négy vezetőkórház, illetve könyvtári alközpont között, valamint a könyv- és folyóirat-rendelések összegyűjtésében és engedélyezésében. Semmiféle központi nyilvántartás nem készült, nem volt számottevő központi tájékoztató munka sem.

A kezdeti időnek legnagyobb pozitívuma, hogy a jelentősebb állománnyal rendelkező kórházak 1 vagy 2 státust kaptak; feldolgozták az évtizedek alatt összegyűlt állományt; a az István Kórház az egész főváros területén beindította a friss folyóiratok körzését.

Az együttműködés kibontakozása: 1966-1980;

Időközben a vezetőkórházi rendszer alakulásával a 4 alközpont 5-re, majd 6-ra gyarapodott. A 6 alközponti könyvtár között kezdettől nagy különbség mutatkozott az állomány nagysága, a szolgáltatások mennyisége és minősége tekintetében. Ezek a különbségek az elmúlt 10-15 év alatt nem tűntek el teljesen.

Ez az időszak nemcsak központi irányítást jelentett, hanem a szorosabb együttműködés kialakulását is erre az időre tehetjük. Az 1965-ös 150 %-os devizaátszámítás emelkedése jelentős megtorpanásra kényszerítette az éppen lendületbe jövő könyvtári fejlesztést. Könyvtáraink több száz folyóirat lemondására kényszerültek és ezen a helyzeten az sem segített, hogy a devizakeret felső határa megszűnt és forintban lényegesen többet költöttünk külföldi könyv- és folyóirat-beszerzésre, mint annakelőtte.

A nehézségek áthidalása csak az ésszerű csökkentések és beszerzések útján volt lehetséges. Megpróbáltuk összehangolni az állományfejlesztést a területileg közelfekvő könyvtárakkal, majd fokozatosan a szakmán belüli többi könyvtárral is.

Igy merült fel a központi folyóirat- és könyvkatalógus szükségessége. A bejelentési kötelezettség külföldi folyóiratok esetében a teljes állományra, könyvek tekintetében az 1960 után megjelent állományra és az új beszerzésekre vonatkozott. A fővárosi terület vezető könyvtárosa az így elkészült nyilvántartást fejlesztette tovább a folyamatosan érkező bejelentésekkel.

A fővárosi területvezető főkönyvtárosnak elsősorban kapcsolattartó, közvetítő, javaslattevő szerepe volt a Fővárosi Tanács Egészségügyi Főosztálya és a hozzá tartozó orvosi könyvtárak között. Az ő feladata lett a könyvtári keretek csökkentésére kiadott tanácsi rendelkezések végrehajtása is: 1979-ben a könyvkeret, 1980-ban a folyóiratkeret 50 %-os csökkentése.

Az elkészült nyilvántartások lehetővé tették, hogy viszonylag teljes kép alakuljon ki a könyvtárak helyzetéről, állományáról, helyi és személyi ellátottságukról és a változásokról. A 70-es évek közepétől rendszeresen készült könyv-gyarpodásjegyzék és évente a külföldi folyóiratok lelőhelyjegyzéke, amely elősegítette a gyors informálódást.

A fővárosi tanácsi hálózat jelene:

A 14/1980-as EU. Min. utasítás némileg módosította a tanácsi hálózat addigi felépítését. Az integráció okozta változások túlhaladottá tették az addigi alközpont-tagkönyvtár rendszert. A 6 alközpont megszűnt, a kis egészségügyi intézmények párszázakétes állománya beolvadt az integrált intézmények központi könyvtáraiba. Ennek következtében a könyvtárak szétaprózottsága és száma természetesen csökkent. Az állomány nagysága és a szolgáltatások mennyisége és minősége tekintetében kiemelt tagkönyvtárakról és tagkönyvtárakról beszélünk.

De találunk hálózatunkon belül országos feladatkörű szakkönyvtárakat is: Heim Pál Gyermekkórház, László Fertőző Kórház.

A fent említett rendelkezés szerint a Fővárosi István Kórház Rendelőintézet szakkönyvtára tölti be a fővárosi tanácsai hálózat alközponti könyvtárának szerepét.

Az alközpont működése és szolgáltatásai:

Az 1980-as alközponti értekezleten a központi könyvtár munkájának és szolgáltatásainak ismertetésére valamint a területi feladatok meghatározására került sor.

Az 1981-es alközponti könyvtárértekezleten a szorosabb együttműködést igyekeztek kialakítani a folyóirat-rendelések további összehangolása, a könyvtárközi kölcsönzés kiszélesítése és a reprográfiai berendezések fejlesztése révén / a János Kórház Orvosi Könyvtára 1981-ben kapott másológépet, a Péterfy Kórház tervezi a beszerzést/.

Könyvtárlátogatások:

A helyzet jobb megismerése több szakmai segítségre és közös munkára ad lehetőséget.

Könyv KC továbbfejlesztése:

A könyvtárak új könyvbeszerzéseikről küldött bejelentései alapján folyamatosan gondozzuk és anyagát negyedévenként gyarapodásjegyzék formájában közreadjuk.

A külföldi folyóiratrendelések évenkénti begyűjtése:

Az adatok alapján a folyóirat KC továbbfejlesztése valamint folyóirat-lelőhelyjegyzék készítése.

A könyvtárközi forgalom 1981-ben:

adott:	1.422	/István Kórház	735
kapott:	1.036	/ " "	126
másolat	-	" "	3.074 old.

A István Kórház olvasóinak megoszlása 1981-ben:

465 beiratkozott olvasó

36 a saját integrált intézményekből

27 tanácsai egészségügyi intézményből

21 egyéb

23 a II. és III. Sebészeti Klinikáról

22 az Országos Kardiológiai Intézetből

Célunk az, hogy az integrátum dolgozóinak és a tanácsai egészségügyi intézmények olvasóinak könyvtári ellátását számszerűen és minőségében fejlesszük.

A külföldi folyóirat ellátottság és a potenciális olvasók aránya: / 1982-es adatok /

Fővárosi orvoslétszám	11.324
-----------------------	--------

Tanácsai egészségügyi int-ben	6.128
-------------------------------	-------

Ágylétszám a fővárosban /MÁV, MIOK nélkül/	28.637
---	--------

Tanácsai kórházak ágyainak száma	17.431
-------------------------------------	--------

Folyóiratfélések száma Budapesten	1.600
--------------------------------------	-------

Tanácsai egészségügyi intéz- mények folyóiratfélése	400
--	-----

A fenti számok tükrében világosan kitűnik, hogy az orvos-
létszám több mint fele, az ellátandó ágaznak jóval több mint fele

tanácsai egészségügyi intézményben található. A külföldi folyóirat-
félések viszont csak egy negyedét teszik ki a Budapestre érkező
kurrens külföldi folyóiratokénak. Ezzel az állománnyal kell a lé-
nyegesen nagyobb olvasói igényt ellátni. Hozzá kell tennem, hogy az
országos intézetek, klinikák könyvtárai és olvasói is gyakran
igénybeveszik könyvtáraink állományát.

Feladatok:

A meglévő szolgáltatások fejlesztése ill. szintentartása.

Az elmúlt évek és a jelenlegi devizarendelkezések követke-
ztében ez annyit jelent, hogy a kevesebből kell többet, vagy
legalább annyit nyújtani az olvasóknak, mint eddig.

A folyóirat és könyvrendelések további összehangolása.

A folyóiratkörözés kiszélesítése:

saját intézményem belül és más könyvtárak részére.

Hátránya: Várni kell a keresett folyóirat gyakran nincs
bent.

Előnye: szélesebb olvasói réteghez jut el.

Áthidalható: másolatok szolgáltatásával /másológépek be-
szerzése!/.

Szerves együttműködés az olvasói igények maximális kielégítése
érdekében: beszerzésben, könyvtárközi kölcsönzésben.

Előfeltétele: szemléletváltozás az intézeti, nem "saját"
tulajdon kizárólagos használatáról.

Könyvtárosok gyakori tapasztalatoseréje, továbbképzése.

Új könyvtárosok képzése gyakorlati feladatok elvégzése ér-
dekében.

Az elmúlt 3 évtized alatt kialakult az együttműködésnek egy
olyan formája, amely a napi könyvtári munka közvetlen segítségét

tette lehetővé. Elértük azt, hogy a hálózat 117.000-es feldolgozott állománya gyakorlatilag mindenütt és minden érdeklődő számára hozzáférhető. Könyvtárosainkat a kölosönös segíteni akarás jellemzi. Ha számításba vesszük azt, hogy a könyvtárak anyagi helyzete az igényekhez képest romlott, hogy a munka mennyisége és minősége emelkedett, akkor ezt az időszakot mindenképpen pozitívan kell értékelnünk. Köszönettel tartozunk azoknak a könyvtáros elődöknek, akik megteremtették a minimális feltételeket a munkánkhoz, azoknak a sorstársaknak, akik nagy nehézségek árán továbbfejlesztették az orvosegészségügyi könyvtárakat. Tudatában vagyunk annak, hogy a jövő a mi munkánkon alapul és bízunk abban, hogy a magyar könyvtárügy és egészségügy irányítói közösen megteremtik a fejlődés lehetőségeit.

Ilona PÁSZTOR

Cooperation Between the Medical Libraries
Belonging To the Council Network Of Budapest

The cooperation began several decades earlier, the first period ended in 1966. Its main function was the distribution of the disposable foreign currency. By 1980 subscriptions to periodicals were adjusted to economization. A union catalogue of books and periodicals available in the network has been established.

The supplemental directives of the Ministry of Health changed the network structure. Instead of the 6 subcenters tasks were appointed to one library, namely the Medical Library of the István Hospital. The paper reports on the achievements and the future tasks.

Илона ПАСТОР:

Взаимодействие медицинских библиотек столичной
сети советов

Взаимодействие в Будапеште началось десятилетиями назад, начальная фаза кончилась в 1966 году и основной деятельностью руководства было распределение валютного фонда столицы, имеющегося для спецлитературы. До 1980 года сформировались экономные, координированные формы выписки документов. Все более необходимым оказывался центральный каталог книг и журналов. Составили учет о фонде, местном и личном снабжении медицинских библиотек лечебно-профилактических учреждений советов столицы.

Библиотечный закон дополнился указанием министра здравоохранения, который изменил столичную сеть - вместо бывших 6 подцентров задачи были возложены на одну библиотеку, а именно на медицинскую библиотеку Больницы "Иштван".

В докладе рассмотрены выполненные задачи, некоторые данные о фонде документов и деятельности, а также будущие задачи.

A külföldi könyv- és folyóiratbeszerzés kérdései

A KULTURA folyóiratbeszerző tevékenységéről

KAPÁS Lászlóné

Kultúra Külkereskedelmi Vállalat

A tőkés folyóiratimport osztály feladata a belföldi megrendelők - intézmények, könyvtárak, magánszemélyek - megrendelése alapján a tőkés országokban megjelenő szaklapok importja; a belföldi átvevőszervek megrendeléseinek megfelelően tőkés napilapok, folyóiratok, időszaki kiadványok beszerzése a belföldi utcai és szállodai árusítás biztosítása érdekében.

Egyedi megbízások alapján kutatóintézetek, intézmények, könyvtárak részére kereskedelmi forgalomba nem kerülő reprintek, szakdolgozatok importja, tagdíjak alapján kedvezményes áru folyóiratbeszerzések intézése, kezelése.

Ugyanóságok a KULTURA feladata, a nem hagyományos információhordozók, mikrofilm, mikrofisk és mágnesszalag behozatala.

Az osztály 58 tőkés országból importálja a folyóiratokat, ezen belül kb. 12-13.000 fős kiadvány kerül behozatalra. Ezek beszerzése kb. 2.200 kiadótól, illetőleg néhány jelentősebb bizománystól történik.

A vállalat belföldön szerződéses kapcsolatban áll a Posta Központi Hirlap Irodával. A szerződés célja a jó együttműködés biztosítása, s ennek alapján az eredményesebb munka, az ügyfelek jó kiszolgálása.

A megrendelések összegyűjtését, rendszerezését, - országok és lapok szerint - a Posta Központi Hirlap Iroda végzi.

A rendszerezés megtörténte után a megrendeléseket - a szerződésben rögzített határidőkre - a PKHI átadja a KULTURA Hírlapimport osztályának. Az osztály feladata ezek továbbítása külföld felé, kiadókhoz, vagy bizományosokhoz; ennek eldöntéséhez a kedvezőbb, előnyösebb beszerzést vizsgáljuk meg.

A rendelésekre beérkező devizaszámlák feldolgozása, ellenőrzése után a devizaszámlában szereplő éves előfizetési devizaár és a devizában felmerülő portóköltség alapján, a felettes szervek által engedélyezett devizaszorzóval - kerül kiszámításra a folyóirat éves előfizetési ára forintban. Az így megállapított forintárakat közöljük a PKHI-val, s ezen forintoszámlák alapján számolnak el az ügyfelekkel. A beérkezett devizaszámlák a lehető legrövidebb időn belül kifizetésre kerülnek, ezért van szükség a könyvtáraktól a 30 % előre, amely csak részben fedezi a tárgyévát megelőző év december 31-ig kifizetésre kerülő számlák ellenértékét, de a januártól történő szállitás érdekében ezt meg kell oldanunk, még hitel-felvétellel is.

A Posta Központi Hírlap Iroda által átadott reklamációk feldolgozása folyamatosan történik. A kitöltött reklamációs űrlapra a fenti szerv rávezeti a rendelési számot, a KULTURA pedig a kiadóval történő egyeztetés érdekében azon devizaszámla adatait, amelyben a folyóirat számlázásra került.

Ha a kiküldött reklamációra válasz érkezik, azt a "Reklamációs válasz" űrlapon közöljük. Tapasztalataink szerint azonban válasz igen kis százaléokban érkezik. Ha a kiadónak van raktáron a reklamált számból, akkor azt válasz nélkül pótolja. Többszöri eredménytelen reklamáció kiküldése után, levélben szólítjuk fel a

kiadót a pótlásra. Ha az előfizetők hibás példányt kapnak és cseréltetni kívánják, juttassák el a cserélni kívánt lapot a PKHI-hoz.

Gyakran merült fel a könyvtárosok részéről az a kérdés, hogy mi a teendő a külföldről címünkre érkező "renewal"-okkal, a rendelésmegújítási felszólításokkal kapcsolatosan. A kiadók a rendelésmegújítási felhívásokat általában a tárgyév első negyedének végéig küldik figyelemfelhívás és propaganda céljából, így különösebb teendő nincs vele.

Kongresszusi anyag különlenyomat csak a KULTURA előzetes tájékoztatása után rendelhető. Tekintettel a devizatakarékosságra, kérjük a könyvtárak vezetőit, hogy nagyon szigorúan bírálják felül a megrendelések szükségességét, annál is inkább, mivel a külföldi szaklapokban megjelent cikkek irói jelentős mennyiségű ingyenes különlenyomatot kapnak a publikált cikkeikből.

Az 1983. évi folyóiratmegrendeléseket - tekintettel a devizatakarékosságra -, felülhíválta és szükségszerűen csökkentette egy szakemberekből álló bizottság. Kérjük Önöket, hogy a jövőben - mielőtt bármit is rendelnének - minden koordinálási lehetőséget kutassanak fel az ésszerű devizamegtakarítás érdekében.

A KULTURA folyóiratbeszerző tevékenységéről még hosszasan lehetne beszélni, mivel elég sok a probléma. Kérem a jelenlevőket, hogy precíz, pontos munkájukkal, a különféle formanyomtatványok gondos kitöltésével segítség munkánkat, s egyben saját munkájukat is, mivel a külföldi gépesítésnél egy betű eltérés a címben is zavart okozhat, csak újabb levélváltást eredményez, s ez elnyújtja az ügyintézését.

Köszönetemet fejezem ki, hogy meghívtak erre a tanácskozásra és előadásomat megtarthattam, annak reményében, hogy ez is az eredményesebb együttműködés, jobb munka segítője lesz.

Zsuzsanna KAPÁS

The Acquisition Of Journals By Kultura

The paper discusses in general the activities of Kultura Foreign Trading Company.

- Processing and forwarding of orders received from the Central Journal Agency of the Hungarian Post. Maintenance of relations with its foreign representatives
- Processing of foreign exchange accounts, calculation of prices
- Processing and forwarding of claims received from the Central Journal Agency of the Hungarian Post. Administration of answers.
- Subscription to separates, congress proceedings.

Жужанна КАПАШ:

О деятельности "Культуры" по поступлениям журналов

- Общее описание заданий Отделения импорта валютных журналов.
- Обработка и передача подписок, полученных от Центрального Бюро Газет Почты. Взаимосвязь с зарубежными комиссионерами и издательствами.
- Обработка девизных счетов. Определение цен. Значение и использование аванса, отправленного к Центральному Бюро Газет Почты.
- Обработка, передача рекламаций, полученных через Центральное Бюро Газет Почты. Разрешение рекламаций. Замечания в отношении рекламаций.
- Возможности заказа документов съездов, отдельных оттисков.
- Предложения.

A Posta Központi Hírlapiroda szerepe
a külföldi folyóiratok közvetítésében

NÉMETH Károlyné

Posta Központi Hírlapiroda, Budapest

Köszönettel vettem a meghívásukat országos értekezletükre. Beszámolóm alapján - remélhetőleg - megértőbbek lesznek a PKHI munkájával kapcsolatban. Bevezettként el kell mondanom, hogy közel 15.000 fős import folyóiratra van előfizetési megrendelésünk, közel 170 e/pld.-ban. Előfizetőkink 95 %-a közület és csak 5 %-a magánfél. Közel 5 ezer közülettel állunk kapcsolatban. A Kultura Külkereskedelmi Vállalat és a PKHI közötti import tevékenységre vonatkozó kapcsolat magában foglalja mind a szocialista, mind pedig a tőkés lapokra vonatkozó tevékenységet. A külföldi hírlapelőfizetéssel kapcsolatos postai feladatokat 45 fővel - vezetők, ügyintézők, számlázók, expedíciós dolgozók - azaz 23 fő nem fizikai, 22 fő fizikai dolgozóval bonyolítjuk. Az előfizetési megrendelések 85 %-a közvetlen előfizetési címre megy, összes megrendelésünk 15 %-a az, amelyik expedíciónkba beérkezik, a PKHI csomagolja, címkézi és továbbítja előfizetőkink címére. Ezért érdemben az országba való beérkezést és továbbítást, csak erre a mennyiségre van módunk folyamatosan figyelemmel kísérni.

A Posta a külföldi időszaki sajtótermékek kizárólagos joggal való terjesztését a kormány 34/1975 /XII.10./ MT. 12. rendelete alapján végzi. A Kultúra gondoskodik a belföldi igények kielégítéséhez szükséges külföldi kiadványok behozataláról, a Posta pedig a belföldi terjesztésről. A külföldön előállított időszaki kiadványok behozatalával, átvételével, előfizetésben és árusításban

történő postai terjesztésével, elszámolással kapcsolatos tevékenységünket a Kultúrával "Vállalkozási szerződésben" rögzítettük.

E szerződés alapján ismertetem a

1./ megrendelések rendszerét:

Előfizetők lehetnek magánszemélyek és közületek. Csak teljes évre vagy kötetre lehet előfizetni. Évközi megrendelést is elfogadunk, a megrendelés évének végéig való lejáratattal.

a./ A magánszemélyeknek illetve az egyéni előfizetőknek megrendeléseiket minden évben meg kell újítaniuk. Ezért részükre körlevél kíséretében megrendelőlapot és átutalási postautalványt küldünk. A körlevélben a rendelésekkel kapcsolatos általános tudnivalókra hívjuk fel ügyfeleink figyelmét. Így például

- a határidők betartására
- arra, hogy megrendelését csak az előfizetési díj beérkezése után tudjuk továbbítani a Kultúra felé!
- arra, hogy a beszédett díj valamint a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat számlája alapján mutatkozó díjkülönbözetet elszámoljuk.

A következő évi befizetések beérkezésének határideje: minden év augusztus 1.

b./ Közületi előfizetők az erre a célra rendszeresített nyomtatványon rendelhetik meg a külföldi lapokat. Az egyéni előfizetőkhez hasonlóan minden év májusában és júniusában kiküldjük a megrendelőlapokat a tájékoztatóval együtt.

A következő évi rendelések feladásainak határideje:
a megelőző év július 1.

Tőkés lapok viszonylatában kék színű, míg demokratikus lapok viszonylatában rózsaszínű nyomtatványt kell használni.

A rendeléseknél megkülönböztetünk

- kurrens
- apart
- Standing Order rendszerben kezelt lapokat.

A kurrens vagyis naptári évre rendelt lapokat minden évben meg kell újítani. Ezek egy évre vonatkoznak, lerendelni nem kell. Ha az előfizető nem újítja meg, a szállító a következő évben leállítja.

Közvetlen címre szállított lapoknál gyakori, hogy a megújítás reményében az év elején még küldenek egy pár számot.

Ezeket minden esetben be kell küldeni a PKHI címére, hogy a szállítás beszüntetése érdekében a Kultúrán keresztül szükséges intézkedést megtegyük.

Az apart rendelések visszamenőleges számokra, esetleg évfolyamokra vonatkoznak. Apart rendelésekre a kurrens-tól eltérő nyomtatványt hoztunk forgalomba, csak ezen rendelhetők. Visszamenőleges rendeléseknél minden esetben megkíséreljük beszerezni az igényelt lapokat. Ez tőkés viszonylatban általában teljesíthető. Vannak egyes országok, mint pl. a Szovjetunió, Lengyelország amelyek visszamenőleges számok beszerzésével nem foglalkoznak. Ezekből az országokból régi számokat nem áll módunkban beszerezni és nem is fogadunk el megrendelést.

A Standing Order rendelési módot 1971-től vezettük be, a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat javaslatára. Ezek a

megrendelések visszavonásig érvényben vannak, nem szükséges minden évben megújítani. Minden évben április 15-ig lehet megrendelni, illetve a rendelést visszavonni. Az előfizetési igény kielégítése érdekében megrendelést évközből is elfogadunk, lerendelést csak június végéig. Az április 15-ig beküldött lemondásokat a kiadó biztosan elfogadja. A későbbi már bizonytalan. Standing Order rendeléseket mindig külön megrendelőlapra, külön nyilatkozattal kell beküldeni. Az évenként kiadott tőkés hírlap-katalógus jelöli az ebben a rendszerben kezelt lapokat. Ezeknél a lapoknál gyakori, hogy a lerendelés utáni évben, esetleg években is jelennek meg számok. A kiadó ugyanis az elkezdett kötetet leszállítja akkor is, ha évek múlva jelenik meg. A rendelésekhez szükséges nyomtatványok beszerezhetők a PKHI külföldi hírlap előfizetési osztályán. Az előfizetések nyilvántartása a PKHI feladata.

A PKHI a beérkezett rendeléseket, belső kezelési rendszere szerint rendezi, ország szerint csoportosítja. Felülvizsgálja - a rendelési nyomtatványok, a "Nyilatkozat és Előfizetési megrendelések összerítése"-o. nyomtatvány helyes kitöltését /rendelési sorszám, előfizetési díj stb./. Az előfizetők és a kiadványok címének helyességét. /szükség szerint javítja/ majd, a Kutúra Külkereskedelmi Vállalat által meghatározott országokénti bontás sorrendjében folyamatosan szeptembertől, október 25-re az e célra rendszeresített nyomtatványon összesítve adja át a Kultúrának.

E feldolgozási folyamat befejezése után tudunk a pótrendelésekkel foglalkozni.

Mit tekintünk pótrendelésnek?

A gyakorlatban a július 1-e után beérkezett rendeléseket. Ezeknek a fenti módon való rendszerezése az alaprendelések átadása után következik. A Kultúrához való átadást folyamatosan biztosítjuk úgy, hogy az előfizetés a megrendelés évére perfektuálódjon. A rendeléseknek határidőre való beérkezése igen fontos, miután a feldolgozásra és továbbításra igen rövid idő áll a PKHI dolgozói részére, mindössze 3 1/2 hónap.

A díjbeszedésről

2./ Az előfizetési díjakat a belföldi megrendelőktől a PKHI szerdi be és tartja nyilván.

Az egyéni előfizetőktől a megrendelés időpontjában feltüntetett teljes díjat beszedjük. Csak az előre fizetett teljes évi díj beérkezése után továbbítjuk megrendeléseiket a Kultúra felé. A Kultúra Külkereskedelmi Vállalat számlája alapján az esetleges díjkülönbözetet az előfizetővel elszámoljuk. Közületnél a teljes évi előfizetési díjat nem kell előre befizetni. A rendelési időszakot megelőző évben 30 % előleget kell a PKHI-nak átutalni legkésőbb a tárgyévet megelőző év X. 15-ig, - az átutaláson az előfizető törzsszámot, valamint "Előleg Import" jelzést kell feltüntetni. Az előleg teljes beszedésére a tárgyév januárjában kerül sor. A beszedett előleg irányár, a végleges elszámolást a kiadói számlák beérkezése után kb. szeptemberben végezzük. Év végén az előfizető javára mutakozó összeget nem utaljuk vissza, hanem azt a következő évi előleg számlában az előfizető javára be tudjuk. A PKHI az általa beszedett előfizetési díjelőleget a beérkezést követő 15 napon belül a Kultúrának átutalja.

A Kultúra a Posta megrendelése alapján számláz január 1-től folyamatosan a mindenkori előfizetési díjakkal. A Kultúra által kiállított számlák ellenértékét a PKHI a számla beérkezésétől számított 30 napon belül a Kultúrának - átutalással - kiegyenlíti.

Az "apart" rendelésekre és a "Standing Order" kezelésében lévő lapokra előleget jelenleg nem szedünk be. Az apart rendeléseknél a számlázás minden esetben a szállítás alapján történik. A "Standing Order" kezelésben lévő lapokra a május hó végéig érkező terheléseket külön számlán június elején szedjük be az előfizetőtől. Az ezt követő időszakban még érkező "Standing Order" és "apart" terhelések az évközi illetve pótszámlákban kerülnek elszámolásra.

A pótrendeléseket havonta számlázzuk ki a tárgyévben. Mint látják, a beszedett előfizetési díjak a PKHI-nál nincsenek, azok a Kultúrához kerülnek. Éppen ezért a PKHI bármilyen jogos jóváírást csak akkor eszközölhet, ha a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat a jóváírást előzetesen elfogadja és a PKHI-nak megküldi.

- 3./ Reklamációk és elveszett példányok pótlása. A lapok szállításával vagy meg nem érkezésével kapcsolatos panaszokra vonatkozóan a "Nyilatkozat és az Előfizetési megrendelések összesítése"-o. nyomtatvány ad tájékoztatást. A külföldről közvetlenül az előfizetők címére érkező lapokállítás közben elveszett példányaiért a PKHI nem felel, de az előfizetők kívánságára reklamációt továbbítani köteles a Kultúra felé.

Igen magas a külföldi lapokra beérkező reklamációk száma. Ezek intézéseinek megkönnyítése érdekében 6 példányos űrlapot rendszeresítettünk. Ezen kell a bejelentést megtenni. Természetesen a többször visszatérő egyedi esetekben levélbeni reklamációt is elfogadunk és ezeket soron kívül kivizsgáljuk és továbbítjuk a Kultúrának.

Az űrlapos reklamációk feldolgozását folyamatosan és a legrövidebb időn belül - általában 2 héten belül - továbbítjuk a Kultúra felé. A reklamáció továbbítását, vagy az esetleges felmerülő problémákat a szelvény 6. példányán közöljük az előfizetővel. Az előfizetők részéről gyakran merül fel panasz, hogy a reklamációra nem kapnak választ. Általános tapasztalatunk, hogy a közvetlen címre menő lapoknál abban az esetben, ha a kiadó pótolja a reklamált számot, külön nem válaszol. Ha a kiadó válaszol, a PKHI ezt minden esetben továbbítja az előfizetőknek. A PKHI a közvetlen című előfizetőkhez a reklamációra megküldött pótlásról semmilyen információval nem rendelkezik. Sem a Kultúrától /hiszen a kiadó nem küldte/ sem az ügyféltől nem kapunk értesítést, hogy a reklamáció rendeződött.

A PKHI expedíciójába érkező és onnan továbbított lapokra a panaszokat mi intézzük. Ha a mulasztás a PKHI dolgozóját terheli, ellene eljárunk/ösztönző, jutalom csökkentés, megvonás, esetleg fegyelmi eljárás/. Ha a reklamáció példányszám hiányra vezethető vissza, a pótlásról a Kultúra felé intézkedünk.

Célunk, hogy előfizetőink panasza megelégedésükre rendeződjön.

Fontos, hogy az előfizető kellő időben reklamáljon. A reklamációk beküldésének határideje általában a be nem érkezett példányt követő folyóiratszám kézhezvételétől számított 30 nap, de minden esetben figyelembe kell venni a lap megjelenésének idejét és az ország távolságát, mert korai reklamáció dupla szállítást eredményezhet. Kimaradt számok esetében legcélszerűbb a következő szám kézhezvétele után azonnal reklamálni. A nyomdahibás, sérült példányokat kérjük címünkre beküldeni, oszerjét a Kultúrán keresztül megkíséreljük. Komoly reklamáció alapja lehet a címzések pontatlansága. A legtöbb külföldi cég komputerral dolgozik, ezért megszabja, hogy a címzés hány betűből állhat. Ezt minden évben körlevelünkben közöljük az előfizetőkkel.

Fontos, hogy az előfizető címe a megrendelőszelvényen minden évben azonos legyen, mert a számítógép csak úgy tudja azonosítani. Eltérő cím esetén új előfizetőnek minősül és ebből év elején dupla szállítás adódhat. Másik gyakori forrása a reklamációnak az évközi címváltozás. Egyes külföldi szállítóink, vagy kiadókink egyáltalán nem fogadnak el évközben címváltozást. Ezért a lehetőség szerint ez elkerülendő. A probléma megoldható, úgy hogy év végéig az illetékes kézbesítő postahivatalban kérjenek utánküldést, az új címre. A Standing Order rendszerben kezelt lapoknál a címváltozást átvezettetjük. E lapokat minden esetben lapcím szerint kérjük felsorolni.

Összefoglalva:

Az import lapok tarjesztési tevékenységéből a PKHI tulajdonképpen a közönségszolgáltatót látja el, külföldi partnarkapcsolata nincsi!

Az összegyűjtött megrendeléseket, a beszédett előfizetési díjakat, a reklamációkat érdemi intézésre átadja a Kultura Külkereskedelmi Vállalatnak. Ebből következik, hogy a PKHI a közönségnek a Kúlturától kapott információkat juttatja el. A Kultura és a PKHI között az összhang biztosított, a kapcsolat szoros, közös ügyeit mindkét fél igyekszik minél rugalmasabban intézni.

Azt, hogy ez a rendszer vajon jó-e vagy rossz, lehet vitatni. A jelenlegi gazdasági helyzetben, a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek mellett véleményem szerint elfogadható.

Emma NÉMETH

The Mediator Role Of the Central Journal Agency Of the Hungarian Post In the Foreign Periodical Supply Of Subscribers

The Agency's tasks are as follows:

- Systematization of subscriptions, processing of subscriptions and supplementary orders, mailing
- Lincashment: date, down payment, definitive settlement
- Administration of claims, checking of addresses, recording change of addresses
- Verbal answers of incoming questions and suggestions

Эмма НЕМЕТ:

Посредническая деятельность Центрального
Бюро Газет Почты по подпискам на
зарубежные журналы

- Система подписки, обработка и передача подписки, дополнительные подписки.
- Сбор платы: срок, аванс, окончательный расчет.
- Разрешение рекламаций, точность адресов, значение изменения адресов, ответы на рекламации.
- Устный ответ на проблемы, рекомендации, выдвинутые в письмах, отправленных к Центральному Бюро Газет Почты.

GYÖRI Erzsébet "A könyveszerzések helyzetéről" című, nagy érdeklődést keltett előadásának a kéziratát sajnálatunkra nem kaptuk meg.

A hazai orvostudományi folyóiratok megoszlása és választéka

KOMINKA László

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

A tegnap délutáni előadások és az azt követő vita témája hálózatunk állománygyarapítási gondjainak, elsősorban a külföldi szakkönyvek és folyóiratok beszerzési problémáinak taglalása, megvitatása volt.

Nekem jutott az a feladat, hogy e gondok tükrében hálózatunk külföldi periodika-ellátottságáról rövid áttekintést adjak.

Az orvostudományi szakirodalmi információs rendszer működésének bázisát jelenleg is a hagyományos dokumentumok és közöttük is elsősorban a periodikák szolgáltatják.

Ezek fontosságát nem kell különösebben hangsúlyozni. Hiszen már közhelyként hangzik az a megállapítás, hogy az egyes szaktudományok fejlődését, az e téren folyó kutatások, kísérletek és alkalmazások legújabb eredményeit mindenekelőtt az időszaki kiadványok közleményeiben követhetjük nyomon.

Az állománystatisztikai adatok tanúsága szerint az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatra jellemző az, hogy a dokumentumállomány legfontosabb részét a periodikák alkotják és hogy állománygyarapítási kereteik egyre nagyobb hányadát fordítják ezek beszerzésére.

Egybevetve a többi hazai szakkönyvtári hálózat vonatkozó adataival, hálózatunkban a periodikák döntő súlya a könyvtári állományban vitathatatlanul megmutatkozik.

	firat	teljes állomá- ny	fira- tok ará- nya	kur- rens	teljes áll.gyar.	firat beszer- zés öss- szegőnek aránya
Eu. hálózat	564.502	1,668.926	34 %	21.287	43,952.000	79,8 %
MTA-hálózata	486.735	2,718.060	18 %	15.276	21,715.000	61,3 %
MÉM hálózat	419.314	2,296.530	18 %	25.593	19,533.000	63,1 %

A hazai szakkönyvtárak teljes körére kiterjedő legutóbbi statisztikai felmérés összesítő adatai szerint:

- a, hálózatunk rendelkezik a legnagyobb periodikum-állománnyal, annak ellenére, hogy az összállományát tekintve nincs az öt legnagyobb állománnyal rendelkező szakkönyvtári hálózat között. Az egész hálózat könyvtárainak birtokában mintegy 600.000 kötet, illetve évfolyam időszaki kiadvány van.
- b, Említettem, hogy az egészségügyi szakkönyvtárak dokumentum-állományára általánosságban is jellemző, hogy a dokumentum-típusok között igen magas a periodikák aránya. A hálózat könyvtárainak összesített állományában ez az arány 34 %. Más hazai hálózatok szakkönyvtáraiban ez az arány lényegesen kisebb. Még a két legjelentősebb periodika-állománnyal rendelkező hálózatban, az MTA és a MÉM hálózatában is csak 18-18 % a periodikák részesedése a teljes állományban.
- c, Egy harmadik szempont szerinti összehasonlításban is szeretném érzékeltetni a periodika-állomány kiemelt helyét hálózatunkban. A könyvtári költségvetésnek állománygyarapítási keretéből a legnagyobb hányadot az egészségügyi hálózatban fordították folyóiratbeszerzésre: kerekén 80 %-ot. Erre a célra más hálózatokban általában 40-50 %-ot fordítanak, de még az MTA hálózatában is csak 61,3 %-ot, és a MÉM háló-

zatában 63,1 %-ot.

Az említett adatok és arányok természetesen hálózatunk teljes összesített dokumentum-állományára vonatkoznak. Az egyes könyvtárak periodika-állománya között igen nagy eltérés van, ami megmutatkozik a könyvtárak nagyságrendjének különbözőségében, és az egyes könyvtárak periodika-állományának összetételében is.

Ez a különbség elsősorban a fenntartó intézmények eltérő funkcióiból és feladatköréből, továbbá a szakkönyvtárak eltérő gyűjtőköréből adódik.

A kurrens periodika-állomány mennyisége és megoszlása

Az évente beszerezett folyóiratok mennyisége és összetétele stabil, igen kis eltérést mutat az előző évhez képest.

Az éves gyarapodás megoszlása: kb. 45 % a hazai és 55 % a külföldi beszerzés.

Mivel a magyar szakfolyóiratok szerkesztéséhez az egyes könyvtárak gyűjtőkörének megfelelően teljességre törekvő kell legyen, s ez többé-kevésbé meg is valósul,

ezért a továbbiakban csak a külföldi periodikák beszerzésének adatait tekintem át.

Az idei évben 2087 periodika-féleséget szereztek, illetve szereznek be hálózatunk szakkönyvtárai, mintegy 11.400 példányban.

E folyóiratok közül

320 a szocialista országokból származó folyóirat, 2300 példányban és 1767 a tőkés és egyéb országokból származó fírat 9100 példányban.

Ha ezeket a számokat egybevetjük a korábbi évek hasonló adataival, akkor kisebb mérvű emelkedést tapasztalhatunk.

A folyóiratválaszték és a folyóiratok példányszáma az orvosi szakkönyvtári hálózat megalakulásától 1970-ig lassú emelkedést mutatott, ez a tendencia azonban az elmúlt 10 évben megváltozott. A beszerzett folyóiratok száma és példányszáma nagyjából azonos szinten maradt, csak ebben az évben mutatkozik kisebb emelkedés. /Mintegy száz folyóirat-féleséggel nőtt a kurrens periodikák választéka./

Könyvtárainkban a folyóiratok beszerzése kétféle módon történik:

vásárlás útján	1700 periodika	11.000 példányban,
csere, ajándék révén	380 periodika	400 példányban.

A csere, vagy ajándék révén állományba kerülő folyóiratok túlnyomó többsége egy-példányos folyóirat, melyek szerepelnek a védett folyóiratok jegyzékében. Mivel folyamatos érkezésük bizonytalan, ezért a védett folyóiratok körét is esetlegessé teszik. /ui. a cserekapcsolat bármikor megszakadhat, az ajándékozás megszűnhet, de a leggyakoribb, hogy igen nagy késéssel érkeznek meg az egyes folyóirat-számok./

Az előbbi adatokból következik, hogy hálózatunk szakkönyvtárai évente mintegy 1550 féle un. devizás folyóiratot vásárolnak meg előfizetés útján, 8500 példányban. Ennek az állományrésznek súlyát jelzi, hogy a teljes állománygyarapítási összeg 65-70 %-a erre fordítódik.

A kurrens külföldi folyóiratok példányszám szerinti megoszlása

A folyóirat-állomány alakításának jellemző mutatója az egyes folyóiratok lelőhely szerinti megoszlása.

Ebből a szempontból folyóiratainkat három csoportba sorolhatjuk.

1. Az első csoportba tartoznak az ún. védett folyóiratok, melyek körébe azok tartoznak, amelyek csak egyetlen könyvtárban találhatóak meg. Célszerűnek látszik azonban ezek körét kiegészíteni a legfeljebb két különböző könyvtárban meglévő folyóiratokkal. Ez biztosabb védelmet nyújtana az esetleges előfizetés megszüntetése, illetve a oszerekapcsolat megszakadása esetén.

Az e körbe tartozó folyóiratok száma: 1040 féleség, azaz a teljes kurrens állomány kerekén 50 %-a.

2. A második csoportba tartoznak a legnagyobb példányszámban előforduló folyóiratok. A hálózatban 46 olyan folyóirat van, amely 30-nál több könyvtár állományában megtalálható.

A legnagyobb példányszámban megrendelt folyóiratok között szerepelnek az általános hetilapok, továbbá a sebészet és a nőgyógyászat német nyelvű referálólapja, 70-110 közötti előfizetési számmal. Megtartásuk, viszonylag alacsony árak, nagy népszerűségük következtében indokoltnak tűnik.

Ezek nyelv szerinti megoszlása a következő: német nyelvű: 25, angol nyelvű : 19, továbbá 1-1 francia, illetve orosz nyelvű.

3. A harmadik csoportba sorolhatók a fennmaradó folyóiratok. Az elmúlt években a beszerzések koordinálása és az előfizetés-megszüntetések kölcsönös egyeztetése főként ebben az állományrészben történt. Ma már nincs olyan folyóirat, amelyet egyazon intézmény könyvtára több példányban rendelne meg. Az egyes alközpontok hatáskörében is megtörtént már a beszerzések koordinálása: az egyes szakterületek legfontosabb folyóiratait az alközpont és a tagkönyvtárak között megosztva igyekeznek beszerezni.

Ennek következtében az egyes régiók közötti eloszlás is megfelelően egyenletes.

A Dél-dunántúli, az Észak és Dél-alföldi régióban, tehát a három egyetemi székhellyel rendelkező régióban

950-980 fős külföldi folyóirat jár, 1500-1700 példányszámban,

az Észak-Dunántúli és Észak-Magyarországi régióban pedig

420-450 fős külföldi folyóirat jár 900-950 előfizetéssel.

Az indexelő és referáló folyóiratok

Joggal állitható, hogy a kurrens folyóiratállomány összetétele, területi megoszlása végső fokon a felhasználók igényeinek megfelelően és a fenntartó intézmények anyagi lehetőségének függvényében alakult ki és módosul.

Kérdés azonban, hogy az így kialakított állományban megtalálhatók-e legértékesebb, leginformatívabb folyóiratok?

Általános vélemény szerint egy periodika-gyűjteménynek tálnyomórészt azokat a folyóiratokat kell tartalmaznia, amelyeket a használatos szekunder folyóiratok feldolgoznak.

Ezek ugyanis szűrőrendszerként működnek; a különböző értékű publikációk közül kiválasztják azokat, amelyek egy adott szakterület tudományos fejlődése szempontjából számításba jönnek, új eredményt mutatnak fel.

Jelenleg hálózatunkban mintegy 100 fős szekunder folyóirat található, megközelítően 800 példányban.

Közüliük az Index Medicus és kumulatív változata, az Excerpta Medica különböző szekciói és a Current Contents két sorozata a legelterjedtebbek. Néhány speciális szakterületű országos könyvtár kivételével, hálózatunk minden nagyobb könyvtárában megtalálhatók, ezáltal a tájékoztató apparátus egyöntetűvé vált. Ennek követke-

tében azok a folyóiratok tekinthetők a legértékesebb, legfontosabb folyóiratoknak, amelyeket ezek feldolgoznak. A feldolgozott folyóiratok 80 %-ban angol nyelvűek.

Ha a hálózatban meglévő mintegy 2000 folyóiratot abból a szempontból vizsgáljuk, hogy a három adatbázis által legfontosabbnak ítélt folyóiratok közé tartoznak-e, a következő képet kapjuk: kurrens folyóirataink közel fele /915 folyóirat 6700 példányban/

megtalálható azon a listán, amelyet mindhárom adatbázis feldolgoz, további 366 olyan folyóirattal rendelkezik hálózatunk, amelyeket legalább kettő közülük feldolgoz.

Ha csak az Index Medicus-t nézzük: 2660 figyelt és feldolgozott folyóiratából 1350 megtalálható a hálózat valamely könyvtárában. Ezek az adatok azt igazolják, hogy meglévő periodika-állományunk összetétele jónak értékelhető.

Ezt a megállapítást igazolja egy másik felmérésünk is.

A Science Citation Index-ben feldolgozott forrás-folyóiratok idézettségük alapján rangsorolt listái évente megjelennek. Közöttük azok is, amelyek egy-egy szakterület ún. legfontosabb folyóiratait tartalmazzák a hatékonysági faktor sorrendjében.

Megvizsgáltuk azt, hogy az orvostudomány egy-egy területének, például A hematológia, kardiológia gyermekgyógyászat, rákkutatás ún. legfontosabb folyóirataiból melyek találhatók meg hálózatunk szakkönyvtáraiban.

Azt tapasztaltuk, hogy a legfontosabbként rangsorolt első 30-35 folyóirat rendre megtalálható a hálózat legalább egy szakkönyvtárában.

Minden igazolja azt a jól ismert tényt, hogy az orvostudományi könyvtári hálózat periodika-ellátottsága rendkívül szűk, akár az igényekhez, akár a baráti országok orvosi szakkönyvtári ellátottságához viszonyítjuk.

Viszont tagadhatatlan az is, hogy ez a szűk periodika-bázis többnyire tartalmazza a legfontosabb, leginformatívabb folyóiratokat is.

Áttekintve hálózatunk periodika-állományának elmúlt három évtizedes gyarapodását, meg kell állapítanunk, hogy azt a stagnálás, vagy másként kifejezve a szinten tartás jellemezte. S ezt is csak a költségvetési keret egyre növekvő anyagi ráfordításával és a könyvek beszerzésének rovására sikerült fenntartani.

Azt azonban hangsúlyozni kell, hogy ez a szintentartás mindenképpen elmaradást jelent, mivel a szakirodalom mennyiségileg növekvő tendenciát követett ebben az időszakban.

Viszonylagosan tehát a korábbi beszerzési arányokhoz képest kedvezőtlenebb helyzet alakult ki, s emiatt a könyvtárak többnyire nem szerezhették be az új indítású szakfolyóiratokat és nagyon gyakran erős válogatást kellett végezni a referáló és indexelő lapok körében is.

Ha a világon megjelenő humánbiológiai, gyógyszerészeti és határterületi periodikák számát 10-11 ezerre tesszük és ha ennek 40-50 %-át mintegy 4-5000 periodikát tekintjük értékesnek és ezt összevetjük a hálózatba járó ún. értékes folyóiratok számával, akkor meg kell állapítanunk, hogy a hazai orvostudományi szakirodalmi információs rendszer dokumentumbázisa erősen elmarad az optimális teljesség követelményétől.

Nyilvánvaló, hogy az optimális mértékű és összetételű folyóiratbázis kialakítása, kifejlesztése csak egyetlen módon, az orvostudományi és határterületi periodikákat gyűjtő könyvtárak közötti szoros együttműködés révén valósítható meg.

Az elkövetkező időszakban elsősorban a kooperációs lehetőségek kiaknázására kellene törekedni. A tárhálózatok /pl. az MTA és a KÖM hálózata/ folyóirat-állományának figyelemmel kísérése és a gyűjtőkörünkbe tartozó, de hálózatunk könyvtáraiban hiányzó folyóiratok folyamatos átkérése és szolgáltatásainkba bevonása révén növelhetnénk periodika-állományunkat.

Variety And Choice Of Hungarian Medical Journals

Periodical literature plays the primary role in the collections of the Hungarian medical libraries.

The total number of current journals available in the libraries of the medical network amounts to 2087 titles in 11,400 copies during 1982. The ratio of duplicates did not change.

The paper discusses factors necessitating the modification of the composition of journals. The choice of periodicals and the number of title subscription showed a slow increase up to 1970. In the past decade this tendency broke off without however affecting periodical choice.

Ласло КОМИНКА:

Распределение и выбор венгерских
медицинских журналов

- Удельная роль периодических изданий в фонде нашей сети.

- Количество и состав фонда текущих журналов:
в 1982 году специблотеки нашей сети получили 2087 периодических изданий в 11.400 экземплярах. Количество дубликатов журналов практически не изменилось.

- Факторы, изменяющие состав журнального фонда.

Выбор журналов сети и тираж подписанных журналов показывает медленное увеличение от создания сети до 1970 года, в последние 10 лет эта тенденция прекратилась и важнейшим результатом является, что до сих пор практически не уменьшился выбор журналов.

Az 1983. évi igénykutatásról

KOVÁCS ÉVA

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

A közelmúltban történt valutás folyóiratrendelések korlátozásával joggal merül fel mindenkiben az a jóhiszeműen megfogalmazott gondolat, hogy mit tegyünk mi szolgáltatók, ha a kínálat köre szűkül?

A tájékoztatási intézményekre, könyvtárainkra vár az a feladat, hogy speciális, esetleg más-más köntösben jelentkező tájékoztatási formák kialakításával, kiszélesítésével továbbra is biztosítsuk a szakemberek információs ellátását. Változatlanul fennáll az a felismerés, hogy az információs szolgáltatás során három kérdésre fontos ismerni a választ: kinek?, mit?, hogyan? - s a hogyan jelenleg még nagyobb hangsúllyal szerepel. A megoldás az igények pontos felmérésével, igénykutatással, az olvasási szokások ismeretével, majd az igények és lehetőségek egyeztetésével lehetséges.

Az egészségügy területén dolgozó szakemberek információs szükségletét a mintegy negyed százada megalakult egészségügyi orvostudományi könyvtári hálózat hivatott biztosítani. Engedjék meg, hogy az ezzel kapcsolatos munkáról néhány átfogó adattal szolgáljak /Az adatokat az 1964, 1965, 1968 és 1978-as teljeskörű statisztikai felmérések szolgáltatták./.

Mi derül ki ezekből az adatokból?

Az egészségügyi szakkönyvtári hálózat könyvtárainak száma nagymértékben - 358-ról 199-re csökkent. Köztudomású, hogy ez a csökkenés más szakkönyvtári hálózatokban is megtörtént, de az integráció az egészségügyi szakkönyvtári hálózatban gyorsabb volt.

Az állománygyarapításra fordított összeg ezen időszak alatt ugyan nőtt, de ez nem jelentette a tárgyévi gyarapodás növekedését, sőt annak csökkentése következett be. 1964-ben 89.515 egység volt a hálózat éves gyarapodása, ez a szám 1978-ra 71.622 egységre zsugorodott.

Az állományforgalmi adatok alakulását átnézve kiderült, hogy a helyben olvasott dokumentumok száma szinte azonos, ugyanakkor a külsőszűrt dokumentumok száma csaknem megháromszorozódott.

	helyben olvasott dokumentumok száma	külsőszűrt dokumentumok száma
1964	411.704	247.738
1978	419.443	699.652

Szakképzett könyvtári dolgozóink száma a következőképpen alakult:

1964:	72
1965:	125
1978:	110
1979:	152 - re emelkedett a szakképzett dolgozók száma.

Főfoglalkozású könyvtári dolgozóink száma is hasonlóan alakult, amíg 1964-ben csak 156, 1978-ra 247-re emelkedett a főfoglalkozású könyvtári dolgozók száma hálózatunkban.

Hogyan alakultak a hálózati illetve koordinációs központ szolgáltatásai az elmúlt 10 év folyamán?

Témafigyelő szolgálatunk témaszáma csaknem 10-zel emelkedett, /24-ről 32-re/, a megrendelők száma mintegy megháromszorozódott /513-ről 1417-re/, a megrendelések száma pedig két és félszeresére emelkedett. /1.311-ről 3.089-re/.

Az irodalomkutatók kérései száma 655-ről 885-re emelkedett.

Mig 1971-ben csak 273 fordítást, addig 1980-ban 700 fordítást készítettünk.

Gyorstájékoztató szolgáltatásunk témaszámát 15-től emeltük /63-ről 78-ra/, a megrendelők száma csaknem megduplázódott, /352-ről 689-re/, s hasonlóan alakult a megrendelések száma is.

/1.266-ről 2.571-re emelkedett/

A folyóírástartalomjegyzék szolgáltatást kérők száma 39 előfizető-ről 87-re emelkedett.

Ha figyelembe vesszük szolgáltatásaink számának folyamatos emelkedését és azt, hogy megrendelőink száma jelenleg 6000 körül mozog, láthatjuk, hogy még mindig tetemes azoknak a száma, akikhez szolgáltatásaink nem jutnak el.

Tisztelt Hallgatóság! Az életben számtalan esetben találkozunk olyan dologgal, amely sokat-emlegetettségéből kifolyólag közhelynek számít. Így már-már közhelynek számít az is, hogy minden jól működő illetve jól működni kívánó információs intézet feladata, hogy felmérje, felhasználói mennyire elégedettek szolgáltatásaikkal illetve hogyan és mi módon lennének bekapcsolhatók további felhasználók az olvasók potenciális táborából. Mivel intézetünk feladata kettős: szakmailag irányítja a helyi szakirodalmi információt szolgáltató könyvtárakat, ugyanakkor szolgáltatóhelyként is funkcionál - következő igénykutatásunk során nemcsak felhasználói véleményt gyűjtünk, hanem általános képet szeretnénk kapni az orvosok, fogorvosok, gyógyszerészek illetve egészségügyi szakdolgozók szakirodalmi igényeiről, olvasási szokásairól is. Ez a törekvés eddigi igénykutatásink során is érvényesült.

Engedjék meg, hogy a továbbiakban szőljak azokról a feltételezéseinkről, hogy milyen változások történtek a magyar orvosok

tájékoztatói szokásaiban az első igényvizsgálataink nyújtotta eredményekhez képest.

Nyelvtudás vonatkozásában az első igényvizsgálatok tapasztalatai azt mutatták, hogy első helyen a német, majd az angol nyelv áll. Feltételezéseink szerint az a kép eltolódott az angol javára. A nyelvtudás alakulásának ismeretén túl választ akarunk kapni arra, hogy milyen mértékben illetve mélységben használják fel azt a szakirodalmi ismeretszerzés során.

A könyvtári szolgáltatások ismerete illetve igénybevétele terén is történhetek változások. Az első igényvizsgálatok tapasztalatai szerint nem ismerik eléggé sokszor a leghétköznapibbnak számító szolgáltatásokat sem, mint például a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét. Kíváncsiak vagyunk, hogy változott-e ez a helyzet, s vajjon kinek a hibájából ered ez a tudatlanság: érdektelenség, vagy nem mindig fordítunk mi könyvtárosok kellő figyelmet a propagandára. Feltételezésünk az, hogy jobban tájékozottak orvosaink, jobban ismerik a szolgáltatásokat, ugyanakkor a tájékoztatatlanság a könyvtári szolgáltatások terén, illetve a bibliográfiai kulturálatlanság újratermelődik még akkor is, ha egyik-másik orvosegyetem könyvtára illetve egy-egy alközpont meglehetősen sokat tesz a medikusok könyvtárhasználati - illetve bibliográfiai-ismereteinek kialakítása érdekében.

Indirekt módon választ akarunk kapni a kialakított folyóiratválaszték helyességére. Első igényvizsgálatunk során a kívánságok között 52 olyan folyóirat szerepelt, amely nem járt az országba, ugyanakkor 588 olyan folyóirat került a könyvtárakba, amelyeket meg sem említettek a legtöbb segítséget nyújtó folyóiratok között. A kérdés tisztázására, - azaz, hogy megtudjuk, valóban a legkedveltett folyóiratok járnak-e az országba -

a közelmúltban történt gyors tőkés folyóirat-csökkentés miatt is szükség van. Ugy gondoljuk, hogy a kívánságok ilyen mérvű figyelembevétele segítséget nyújt a szűkös folyóiratválaszték közvetett finanszírozására. Elképzelhető az is, hogy ezek az adatok segítséget jelentenek majd beinduló mikrofish szolgáltatásunk folyóiratbázisának kiszélesítésére.

A legértékesebbnek tartott információforrások terén is változhatott orvosaink véleménye: utolsó igényvizsgálatunkban a kongresszusi kiadványok, mint legértékesebbnek tartott információforrás, a 7. helyre került. Tapasztalatunk az, hogy mind keresettebbek ezek az információs anyagok. A külföldi igényvizsgálatok tapasztalatai szerint is egyre kedveltebbek ezen dokumentumtipusok. Ha feltételezésünk beigazolódik, a jövőben állománygyarapítási munkánknál erre fokozottabb mértékben gondolnunk kell. Az előző igényvizsgálatokhoz hasonlóan, képet akarunk kapni arról is, hogy mennyire ismerik szolgáltatásainkat, igénybeveszik-e /illetve vették-e/, és ha igen, mi a vélemény azokról. Az előző igényvizsgálatok során kiderült, hogy nem ismerik kellően az OIK szolgáltatásokat. Feltehetően ez a helyzet változott, bizonyíték erre felhasználóink számának növekedése.

Fentieket figyelembevéve tehát igénykutatásunk célja kettős:

- egyrészt: - szeretnénk képet kapni a tényleges és a potenciális olvasók olvasási, tájékozódási szokásairól, igényeiről
- megtudni mennyire változott az orvosok informáltsági helyzete,
 - változtak-e és hogyan informálódási szokásaik,
 - milyen mértékben változott könyvtárhasználati-információs ismeretük, továbbá

- mennyire ismerik a koordinációs központ szolgáltatásait.

másrészt: - felhasználóink véleményének illetve igényeinek megismerésével meglévő szolgáltatásainkat tovább kívánjuk javítani illetve fejleszteni.

A mintaválasztás problémája

Az igénykutatás céljából következik, hogy a mintaválasztás során gondolnunk kell arra, hogy a magyar orvostársadalom minden területe képviselve legyen. Ez annál is inkább fontos, mivel úgy látjuk, hogy az orvosi munkakörök nem minden területe tartozik szervesen kórházi ellátást biztosító intézményrendszerbe. A kórházak, felsőoktatási intézetek, a közegészségügy, járványügy, a tudományos intézetek, az egészségügyi igazgatás és egészségügyi felvilágosítás területén dolgozók szakirodalmi ellátása szervezettnek tekinthető. A szakorvosi rendelések, vérellátás, a különféle gondozóintézetek területén dolgozók információs szolgáltatása már csak részben ellátott, ugyanakkor a körzeti orvosi szolgálat, iskolaegészségügyi szolgálat, üzemegezségügyi szolgálat, sportegészségügy területén dolgozó orvosok a szervezett információs szolgáltatáson - területi szétszórtság és egyéb okok miatt - kívül esnek.²⁸ A fehér foltok eltüntetésére, az elvárt szolgáltatások felderítésére fokozott figyelmet kívánunk fordítani.

As alapsokaság az általunk vizsgálandó vonások tekintetében nem tekinthető homogén területnek. Mások a tájékozódási szokásai, eltérők kívánságai a különféle információs formák tekintetében például a körzeti orvosnak, mint a kutató intézetek orvosainak. A mintaválasztásnál tehát erre figyelemmel kell lennünk.

Igy az alapsokaságot fő csoportokra, rétegekre kívánjuk osztani. A rétegképzés szempontja az orvosi munkakörök területi megoszlása lesz, azaz: körzeti orvosi szolgálat, szakorvosi rendelés, kórházak orvosai, vérellátás, üzemegészségügyi szolgálat, felsőoktatási intézmények ... és így további rétegeket veszünk. A mintavételt ezeken a rétegeken belül fogjuk végrehajtani.

A vizsgálat módszereként a kérdőíves módszert választjuk, az orvosok, fogorvosok, gyógyszerészek 10 %-ának kívánjuk a kérdőívet eljuttatni. /1981-ben az orvosok száma mintegy 31.000 volt, 3000 fogorvos és 4000 gyógyszerész működött.

Végül röviden szólnék még a kérdőív szerkezetéről, kérdés-csoportjairól.

A kérdőívet 2 részre bontottuk, mivel tisztában vagyunk azzal, hogy milyen sok időt, türelmet igényel annak kitöltése. Az első rész mindazokra vonatkozik, akiknek szétküldjük a kérdőívet, míg a második részben további válaszokat csak azoktól kérünk, akik jelenleg is igénybe veszik intézetünk szolgáltatásait. Ily módon megkíméljük a válaszadót olyan kérdések elolvasásától, amelyek rá egyáltalán nem vonatkoznak.

A kérdőív kérdéscsoportjai a következők:

I. rész

I. kérdéscsoport: /1-10. kérdések/ tartalmazza a megkérdezett személyre vonatkozó adatokat: /az intézmény nevét, ahol dolgozik,

diplomára, képesítésre, munkakörre vonatkozó kérdéseket, továbbá a megkérdezett korára, nemére illetve tudományos fokozatára vonatkozó kérdéseket. A nyelvtudással, a kutatótevékenység folytatásával, a munkakör megoszlásával kapcsolatos kérdések is ebben a csoportban szerepelnek/

II. kérdéscsoport /11-18. kérdések/-ban az informálódási szokások felől érdeklődünk, azaz a tájékozódási módokra, a legértékesebbnek tartott információforrásokra, a könyvtári szolgáltatások fajtáinak igénybevételére kérdezzük rá.

Véleményt szeretnénk kapni a válaszoló által használt könyvtárról, továbbá a válaszoló kívánságait is várjuk a különféle információs formákkal kapcsolatosan.

III. kérdéscsoport /19-21. kérdések/ a legkedveltebb hazai és külföldi folyóiratokra vonatkoznak.

A IV. kérdéscsoport /22-27. kérdések/ a válaszoló könyvtárhasználati-információs kulturáltságáról illetve az önállóan kiépített személyi dokumentációról valamint a nyelvtudás aktivitásáról árulkodnak.

Az V. kérdéscsoport /28-29. kérdések/ arról fog tanubizonyságot tenni, hogy ismerik-e szolgáltatásainkat, igénybevételek- e a multban azokat és mi az oka a felhasználói körből való kimaradásnak.

Végül érdeklődünk arról, hogy milyen szolgáltatást igényelne a válaszoló a jövőben, milyen javaslatai vannak a szakirodalmi információszolgáltatás javítására.

Mint említettem, a kérdőív II. része csak az OIK szolgáltatásait igénybevevőkre vonatkozik, ezekben a kérdésekben rákérdezzük az igénybevett szolgáltatás fajtájára, a használó vélemény-

nyére a szolgáltatásról, valamint elégedetlenségének okára is.
A kérdőív legvégén természetesen lehetőséget adunk személyes vélemény, javaslat megfogalmazására is.

Végül tisztelettel kérem az értekezlet résztvevőit, hogy segítsenek munkánkban, mondják el észrevételeiket, javaslataikat a kiküldött kérdőív-tervezettel kapcsolatosan.

KÉRDŐÍV TERVEZET

az orvostudományi információk felhasználóinak
információs igényéről

1. Az intézmény megnevezése, amelyben dolgozik:
.....
2. Milyen diplomája van? /a megfelelő aláhuzandó/
orvostudományi fogorvostudományi gyógyszerészeti
3. Van-e szakorvosi képesítése? /a megfelelő aláhuzandó/
igen - nem
ha van, milyen?
Jelenlegi beosztásában melyik szakképzettségét használja?
.....
4. Munkaköre, beosztása:
5. Kora: / a megfelelő aláhuzandó/
26 év alatti 31-40 éves 50 év fölötti
26-30 éves 41-50 éves
6. Neme: férfi - nő
7. Tudományos fokozata: akadémikus
a MTA levelező tagja
az orvostudományok doktora
az orvostudományok kandidátusa
tudományos fokozat nélkül
/a megfelelő aláhuzandó/

8. Milyen nyelven olvas szakirodalmat? /a megfelelő aláhuzandó/
magyar - angol - német - francia - orosz - cseh - szlovák -
román - szerb-horvát - spanyol - egyéb és pedíg:
.....

9. Munkaidejének hány %-át teszi ki a

- tudományos-kutató tevékenység:%
- az oktató tevékenység:%
- a gyógyító tevékenység:%
- igazgatás-irányítási tevékenység:%
- egyéb, munkakörével nem kapcsolatos
tevékenység: /kérjük, jelölje
meg, mi ez:/%

10. Milyen témában végez kutató tevékenységet? /megfelelő aláhu-
zandó/

- országos kutatási főirányhoz tartozó témában
- társas szintű /ágazati/kutatási főirányhoz tartozó témában
- egyéni témában

11. Milyen tájékozási módokat tart a legmegfelelőbbnek?

/adja meg a fontossági sorrendet 1-5-ig terjedő számokkal/:

- szakirodalom-olvasás
- kongresszusokon, szimpóziumokon való részvétel
- levelezés kollégákkal
- megbeszélés kollégákkal
- egyéb /és pedíg/:

12. Emlékezzék vissza szakmájával kapcsolatos 3 legfrissebb in-
formációra. Hány esetben fordult elő, hogy

/az esetek számát kérjük, írja be az üres
négyzetbe/

- kolléga hívta fel rá figyelmét? ☐
- könyvtáros hívta fel rá figyelmét? ☐
- véletlenül bukkant rá ☐
- más cikkben olvasott róla
- /esetleg utaltak rá és ez keltette
fel figyelmét, hogy utánanézzon/ ☐
- egyéb módon /éspedig/: ☐
-
-

13. Milyen információforrásokat tart a legértékesebbnek munkájában?

/adja meg a fontossági sorrendet 1-12-ig terjedő számokkal/:

- tudományos és szakfolyóiratok, gyűjteményes munkák
- monográfiák
- referáló lapok
- szemletanulmányok
- tömörítvények /több cikk alapján készített tanulmányok/
- bibliográfiai kiadványok
- nem publikált kéziratok
- kutatási beszámolók
- disszertációk
- kongresszusi kiadványok
- utibeszmólók
- az információs anyagok egyéb formái, éspedig?
-
-

14. Az alábbi információs szolgáltatások közül húzza alá azokat, amelyeket igénybe szokott venni. Kérjük, jelezze azt is, milyen gyakran veszi igénybe ezeket a szolgáltatásokat /hetente,

havonta, évente hányszor?/:

Az igénybevett szolgáltatás:

az igénybevétel gyakori-
sága:

x/	
- folyóiratkörözés	
- könyvtárközi kölcsönzés	
- irodalomkutatás /recherche/	
- témafigyelés	
- fordítószolgálat	
- másolatszolgáltatás	
- ASCA tartalomjegyzék szolgáltatása	
- ASCA témafigyelése egyéni profil alapján	
- ASCA idézettségfigyelés	
- ASCATOPICS	

Ha nem veszi igénybe a fenti szolgáltatások egyikét sem, mi annak
az oka? /a megfelelő aláhuzandó

- nem tud róla
- nincs rá szüksége
- nem tartja megfelelőnek /miért/
- egyéb ok:

15. Működik-e intézményében orvosi könyvtár? igen - nem

Milyen mértékben elégíti ki szakirodalmi igényeit ez a könyv-
tár? /Felhívjuk figyelmét, hogy a vélemény nem a könyvtáros

x/ folyóiratkörözés alatt az Ön által kiválasztott, s az év fo-
lyamán a könyvtár által rendszeresen küldött folyóiratot értjük.

személyére vonatkozik./

teljesen kielégíti

részben elégíti ki

nem felel meg

/a megfelelő aláhusandó/

Ha nem tartja megfelelőnek a könyvtár tevékenységét, mi annak az oka?

.....

16. Kap-e rendszeresen tájékoztatást a munkahelyén működő könyvtár szolgáltatásairól, működéséről /pl. újonnan beszerezett könyvek, a könyvtárnak járó folyóiratok stb./ igen - nem

/a megfelelő aláhusandó/

17. Az informálódás mely módszerét tartja megfelelőnek:

- a folyamatos informálódást /pl. témafigyelés/

- egyszeri informálódást /pl. témabibliográfia összeállítása/

/ a megfelelő/k/ aláhusandó/k/

18. Milyen formában kíván kapni információkat?

/a megfelelő/k/ aláhusandó/k//

- bibliográfiai összeállítás /mely témakörben/:

.....

- referátum /mely témakörben/:

.....

- ténybeli adatszolgáltatás

- szemletanulmányok

- szóbeli információ a dokumentumok tartalmáról /szaktolmácsolás/

- fordítások /mely nyelvből?:

- folyóirat tartalomjegyzék szolgáltatás /mely folyóirat/:

.....

.....

- egyéb, éspedig:

19. Melyek azok a magyar szakfolyóiratok, amelyeket a többinél jobbnak tart /saját munkája számára/:

.....

.....

20. Melyek azok a külföldi folyóiratok, amelyek a legtöbb segítséget nyújtják munkájában?

.....

.....

.....

21. Mely külföldi folyóiraatra lenne szüksége, de nem jut hozzá:

.....

.....

.....

22. Elegendőnek tartja-e felkészültségét az információs és bibliográfiai tájékoztatási kérdések terén, tud-e önállóan tájékozódni a könyvtárakban és a szakirodalomban?

/a megfelelő aláhuzandó/

igen - nem

23. Egyetemi évei alatt résztvett-e szervezett könyvtárhasználat oktatásban?

/a megfelelő aláhuzandó/

igen - nem

24. Szokta-e egy-egy téma irodalmát feldolgozni illetve figyelemmel kísérni?

/a megfelelő aláhuzandó/

igen - nem

Ha igen, ön maga, vagy munkatárs /pl. könyvtáros/ segítségével
/a megfelelő aláhuzandó/

Ha ön maga, akkor milyen segédeszközt használ? /a megfelelő
aláhuzandó/: Index Medicus - Current Contents - Excerpta
Medica - MOB - egyéb:

25. Van-e személyi dokumentációja? igen - nem

Milyen jellegű a személyi dokumentációja?

- regisztráló füzet /napló/
 - kartotékrendszer /szerzői, tárgyszavas, lyukkártya/
 - egyéb, és pedig:
- /a megfelelő aláhuzandó/

26. Van-e saját szakkönyv /folyóirat gyűjteménye? igen - nem

Ha van, akkor hány könyv

hány folyóirat

27. Tartanak-e intézetében, ahol dolgozik, külföldi szakfolyóirat-
tokból referálóülést? /a megfelelő aláhuzandó/ igen - nem

Szokott-e külföldi folyóiratokból referátumot tartani?

/a megfelelő aláhuzandó/ igen - nem

Ha igen, milyen nyelvű cikkekről

28. Ismeri-e az OIK szolgáltatásainak valamelyikét az alábbiak
közül? /régí nevünkön: OOKDK/ /a megfelelő aláhuzandó/

- irodalomkutatás /recherche/
- fordítószolgálat
- gyorstájékoztató szolgálat
- témafigyelő szolgálat
- tartalomjegyzék sokszorosító szolgálat
- tájékoztató az orvostudományi kutatásokról

Igénybe vette-e valamelyik szolgáltatást az előbbiektől közül?

Igen - Nem

Ha igen, mely/ek/ volt/ak/ on/ek/?

.....

.....

Ha már nem veszi igénybe, kérjük, válaszoljon, miért nem?

/a megfelelő aláhúzendő/

- nem tartotta megfelelőnek
- későn kapta készen
- nincs rá szüksége
- nem szerepel az Ön által kívánt téma az OIK által
felajánlott témák között
- egyéb, éspedig:

29. Mely témában igényelné

gyorstájékoztatót x/

.....

témafigyelést x/

.....

30. Ismeri-e az OIK kiadványainak valamelyikét az alábbiak közül?

/a megfelelő aláhúzendő/

Magyar Orvosi Bibliográfia /MOB/

Spectrum Pharmaceuticum

Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle

Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről

Használja-e ezen kiadványok valamelyikét? Igen - Nem

Ha igen, melyiket?

.....

x/ Szolgáltatásaink leírását 1. mellékelt "OIK kiadványai és szolgáltatása" o. tájékoztatót.

31.

Milyen javaslatai lennének a szakirodalmi információ javítására?

.....
.....
.....
.....

Tisztelt Olvasó!

A továbbiakban csak akkor kívánjuk idejét, türelmét igénybenni, ha a fenti OIK szolgáltatások valamelyikét jelenleg is igénybe veszi. Amennyiben Ön nem tartozik előfizetőink táborába, köszönjük fáradozását és pontos válaszait. Reméljük, mihamarabb Önt is előfizetőink között üdvözölhetjük.

Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár /OIK/

Tisztelt Előfizetőnk!

Szolgáltatásaink javítása illetve további fejlesztése érdekében kérjük, válaszoljon a további kérdésekre!

32. Igénybe veszi-e Tájékoztató az orvostudományi kutatásokról o. szolgáltatásunkat? Igen - Nem

Hasznosnak tartja-e irodalomkutatási szolgáltatásunkat?

Igen - Nem

Milyen témakörből?
.....

Elégedett-e a szolgáltatással?

Ha nem, kérjük, írja le az okát:
.....

Időben megkapja a kért irodalomkutatói jegyzéket? Igen - Nem
Átlagosan hány bibliográfiai tételt kap?
Elégedett-e a kapott bibliográfiai tételek számával? Igen - Nem
Hány %-ban kap olyan irodalmat, amelyről úgy érzi, nem "vág"
a kért témába?%

33. Igénybe veszi-e gyorstájékoztató szolgáltatásunkat? Igen - Nem

Milyen témakörből?
.....

Elégedett-e a szolgáltatással? Igen - Nem

Ha nem, kérjük írja le az okát:
.....

Elégedett-e a kapott bibliográfiai tételek /kartonok/ számá-
val? Igen - nem

Hány %-ban kap olyan bibliográfiai kartont, amelyet felesleges-
nek tart?%

Kiváncosnak tartja szűkíteni a témát? Igen - Nem
ha igen, milyen mélységben?
.....

34. Igénybe veszi-e témafigyelő szolgáltatásunkat? Igen - Nem

Milyen témakörből?
.....

Elégedett-e a szolgáltatással? Igen - Nem

Ha nem, kérjük, írja le az okát:
.....

Hány %-ban kap olyan referátumot, amelyet nem tart kielégítő-
nek az Ön számára?%

Találkozott-e más módon olyan fontos friss információval,

amelyet mi nem küldtünk, ugyanakkor hazánkban járó folyóiratokban fellelhető? Igen - Nem

ha igen, mely folyóiratban találkozott ezzel az információval?

.....

Milyen javaslata van a szolgáltatás javítása érdekében?

.....

.....

35. Igénybe veszi-e tartalomjegyzék sokszorosító szolgáltatásunkat?

Igen - Nem

Mely folyóiratokból?

.....

Időben megkapja a kért szolgáltatást? Igen - Nem

Hasznosnak tartja-e a szolgáltatást? Igen - Nem

Miért?

Mely folyóiratból szeretne a jövőben hasonló szolgáltatást

kapni?

.....

36. Igénybe veszi-e fordítószolgálatunkat? Igen - Nem

Milyen nyelvről?

.....

Milyen nyelvre?

.....

/a megfelelő beirandó/

Elégedett-e a fordításokkal szakmai szempontból? Igen - Nem

Időben megkapja a fordításokat? Igen - Nem

Tisztelt Előfizetőnk!

Amennyiben nem érezte elegendőnek a fenti kérdéseket észrevételeinek

tolmácsolására, kérjük, az alábbiakban küldje azokat.

Szívesen vesszünk bármilyen észrevételt, javaslatot, amely szolgáltatásaink javításához, fejlesztéséhez hozzájárulna.

Köszönjük szíves közreműködését

OIK

On the 1983 Research Concerning Information Requests

The paper reports on the changes having occurred during the past 10 years at the libraries supplying information to Hungarian doctors, as well as alterations in the availability of information services at the National Institute for Medical Information.

The aim of the research is to find out changed information demand of Hungarian doctors as compared to earlier investigation results. The problems of sample selection has been discussed with special reference to locate requests of doctors not having been supplied yet with reference services.

The participants of the meeting were asked to study the questionnaire and present their contributions.

Эва АЛМАШИ КОВАЧ:

Об исследовании требований на 1983 год

- Об изменениях последних 10 лет в библиотеках, обеспечивающих снабжение венгерских врачей специлитературой, а также об изменениях обращений к ЦИМИ как месту выдачи информации в течение последних 10 лет.

- Цель исследования требований, наши предположения о возможных изменений обычая венгерских врачей в отношении информации, по сравнению с результатами предыдущих исследований требований.

- Проблема выбора образца, в частности с точки зрения выявления требований врачей, до этого не получивших более организованную, интенсивную помощь по специлитературе.

- Группы вопросов анкеты, обсуждение анкеты.

Просим участников конференции изучать приложенный проект анкеты, замечания, рекомендации ожидаются в рамках выступлений.

Hálózati könyvvásárlásaink az OIK Központi Katalógusa
tükrében

KOVÁCS Katalin

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

Nekem jutott az a feladat, hogy az OIK könyvkatalógusáról beszámoljak - elsősorban az 1981-es bejelentések alapján.

Az Országos Orvostudományi Könyvtár több mint két évtizede szerkeszti hálózati könyvkatalógusát. KC-nk legfontosabb feladata a külföldi szakkönyvek lelőhelyeinek nyilvántartása. A központi katalógus lehetővé teszi, hogy könyvtárközi kölcsönzés útján a szükséges idegennyelvű szakkönyv eljussan az olvasóhoz.

Az eltelt 22 év alatt könyvtáraink kb. 80.000 cédulán mintegy 60.000 művet jelentettek. A beérkező katalóguskartonok egyik példányát átadjuk az Országos Széchényi Könyvtár Könyvek Központi Katalógusának. Már évekkel ezelőtt felmerült a kérdés, hogy vajon szükség van-e egymás mellett két hasonló szerkezetű - betűrendes - katalógusra. Erre a kérdésre a mindennapi gyakorlat adta meg a választ. Néhány évig szakrend szerint szerkesztettük katalógusunkat, de így nem tudtunk megfelelő információkat adni. Az esetek döntő többségében ugyanis a műveket nem téma, hanem szerző és cím szerint keresik, ezért továbbra is szükségesnek tartjuk a betűrendes katalógus építését. A párhuzamosság megtartása mellett szól az is, hogy az OIK könyvtárába érkező könyvtárközi kéréseket KC-nk alapján közvetlenül tudjuk továbbítani. Emellett figyelemmel tudjuk kísérni a hálózat könyvbesszerzésének alakulását is.

Az 1981-ben bejelentett könyvanyagot részletesebben megvizsgáltuk: 51 könyvtárunktól érkezett katalóguscédula. Annak ellenére, hogy a jelentő könyvtárak száma csak egynegyede az összes hálózati

könyvtárnak, feltételezzük, hogy katalógusunk többé-kevésbe reális képet tud adni a beszerzett külföldi könyvek összetételéről. A KC megbízhatósága elsősorban a jelentő könyvtárak körétől függ. Az említett 51 könyvtár között szerepelnek a legnagyobb állománnyal rendelkező, a legtöbb művet beszerző könyvtárak: így a négy orvostudományi egyetem, továbbá az országos hatáskörű és az országos intézetek könyvtárainak egy része, valamint a megyei alközponti könyvtárak többsége.

Az 1981-es bejelentések elemzése során arra voltunk kíváncsiak, hogy a beszerzett kiadványok milyen időbeli és nyelvi megoszlást mutatnak, és hogy milyen mértékű az átfedések aránya.

Először tekintsük át az országos helyzetet.

Az OSZK felmérése szerint a Könyvek Központi Katalógusának évente 150-200 könyvtár kb. 200.000 cédulán jelenti könyvbeszerzéseit. Ennek a mennyiségnek a fele melléklap oájlait szolgáló másolat. A kb. 100.000 félé műnek mintegy egyharmada 1800 előtt megjelent régi és ritka dokumentum, 1952 előtt megjelent magyar könyv, valamint könyvként jelentett időszak kiadvány. A fennmaradó 70.000 katalóguscédula tartalmazza az utolsó 10 évben megjelent külföldi könyvek adatait. 1 műről átlagosan 3 bejelentés érkezik, tehát az említett 150-200 könyvtár évente 25-28.000 új külföldi könyvvel lesz gazdagabb. Az egyes könyvtárak esetében a gyarapodás átlagosan 150 mű.

Ezek után nézzük meg, hogyan alakult ez az arány az orvosi könyvtári hálózatban,

1981-ben 4251 félé kiadványról 5128 bejelentés érkezett, azaz a könyvek 83 %-a egy példányban került az országba. Természetesen feltételeztük, hogy lesznek többes példányok, de ez az átfed-

dés - összehasonlítva az országos háromszoros duplicitással - minimálisnak mondható.

Hálózatunkban egy-egy könyvtár átlagosan 100 külföldi könyvvel gyarapodott.

Megnéztük, melyek azok a művek, amelyeket 5 vagy annál több könyvtár jelentett.

33 ilyen kiadványt találtunk. Közülük 15 az NDK-ban jelent meg, a többi angol, amerikai vagy nyugat-német kiadású volt. A 18 tőkés importból származó mű kivétel nélkül nélkülözhetetlen alapkönyv /pld. a Schinz-féle röntgendiagnosztika, a Current Therapy, a Cecil' Textbook of Medicine vagy a Rote Liste/.

A múlt évi bejelentések alapján megnéztük azt is, hogy mennyire új a könyvtáraink által beszerzett szakirodalom.

A legtöbb mű 1979-es kiadású volt. Az 1981-ben megjelent könyvek száma - vagyis a legfrissebb irodalom - 7 %-ot tett ki. Az 1980-as kiadású művek aránya 20 %, az 1979-ben megjelenteké 23, az 1978-ban és 1977-ben megjelenteké pedig 18 illetve 12 % volt. A bejelentések 80 %-t tehát az utolsó 5 évben kiadott könyvek alkották. /Szám szerint 3410 db./ Az 1970-nél régebbi kiadású művek nem egészen 1 %-al szerepeltek. /Ezek nagy részét azonban nem a múlt évben vásárolták, hanem azoknak a könyvtáraknak az állományában vannak, amelyek beszerzéseiket pótlólag jelentették./

Következő szempontunk a művek nyelvek szerinti megoszlásának vizsgálata volt. Több mint másfél évtizede, 1966-ban készült egy átfogó felmérés, amely az Országos Széchényi Könyvtár Könyvek Központi Katalógusa anyagát elemezte, és amely a következőképpen szólt az akkori nyelvi megoszlásról: "...Az orvostudományra egy nyelv tulsulya nyomja rá a bélyegét: a német nyelvé. Az összes orvosi művek 44,5 %-a német nyelvű és ez az arány tovább nőtt az

1961 után kiadott műveknél 47,4 %-ra. Nehéz volna eldönteni, a nyelvismeret vagy a német orvostudomány magas színvonala játszott-e közre abban, hogy nemcsak német nyelven található a legtöbb többes-példány /41,7 %/, hanem a sokpéldányos /5 és annál több példány-
lyel rendelkező/ művek mind német nyelvűek. A Könyvek Központi Katalógusa állományának alapján vázolt képtől eltérően a szakemberek igénye már határozottan az angol nyelvű szakirodalom iránt fordul." Eddig az idézet. Jól tudjuk, hogy az akkori állapotokhoz képest alaposan megváltozott a helyzet. Könyvtáraink tudatosan követve az igények alakulását, már évek óta elsősorban az angol nyelvű szakkönyvek beszerzését tartják szem előtt.

A múlt évi összes bejelentett mű 66 %-a /2811 db./ angol nyelvű, 29 %-a /1228 db./ német nyelvű könyv volt. A fennmaradó 5 %-t az orosz, a francia és az egyéb /lengyel, cseh, román/ nyelveken megjelent kiadványok alkotják.

Kedves Kollégák!

Mindannyian tudjuk, naponta tapasztaljuk, hogy a szakmai igényekkel a beszerzés egyre kevésbé tud lépést tartani. Ezt mutatja az is, hogy a központi katalógushoz beérkező kérdéseknek legalább a felére nem tudunk választ adni. Ennek oka részben az, hogy a keresett kiadvány nem lelhető fel az országban, de az is lehet, hogy bár valamelyik könyvtár állományában megtalálható, erről bejelentés híján nincs tudomásunk. Mint már említettem, a kb. 200 orvosi szakkönyvtárból évente mintegy 50 jelenti a külföldről beszerzett könyveket. Ha mellé tesszük azt az adatot, hogy az OSZK-nak összesen 150-200 könyvtár jelent, akkor látjuk, hogy hálózatunk adja a bejelentők egyharmadát illetve egynegyedét.

Más szempontból azonban mégsem lehetünk teljesen elégedettek ezzel az aránnyal. A devizás import könyvek bejelentése ugyanis végső soron közös érdek. Ha a könyvtárak nem jelentik beszerzéseiket, akkor sok fontos és ugyanakkor drága kiadvány használata egy-egy személynek a használatára korlátozódik. Eltekintve azoktól a művektől, amelyeket kézikönyvként, mindennapos használatra szereznek be a könyvtárak, és amelyeket nem, vagy csak nagyon rövid időre tudnak nélkülözni, ezt egyre kevésbé tarthatjuk megengedhetőnek.

A hiányos bejelentéseken kívül a katalógus használhatóságában problémát okoz a leírások pontatlansága is. A hibák egy része egyszerűen figyelmetlenségből származik - pld. az elütések, betűfelcserélések. Ezen kívül más jellegű hiba is sokszor előfordul: pld. rendszóként a szerkesztő nevét adják meg. Ilyenkor a katalóguscédulát az első névhez - amely így szerzőként szerepel - osztjuk be. Ha ugyanarról a műről helyes leírás érkezik, azt a címhez soroljuk. Így az azonos művek nem kerülnek össze, a felvilágosításnál nem tudunk minden lehelyet magadni. Néha olyan katalóguscédulával is találkozunk, amely egész egyszerűen olvashatatlan. Kérjük, hogy jobban ügyeljenek a pontos leírásra.

Végül azt szeretnénk tanácsolni a kollégáknak, hogy egyelőre ne térjenek át az új szabvány /MSZ 3424/1-78/ szerinti leírásra. A jövőben is foglalkozni fogunk - továbbképzések rendezésével, útmutató, példatár kiadásával - a bibliográfiai leírás megismertetésével, de amíg nem készül el valamennyi szükséges dokumentum illetve amíg az új szabvány szerinti leírás nem válik általánossá az egész országban, addig nem tartjuk célszerűnek a változtatást.

Köszönöm, hogy végighallgattak!

Irodalom

1. Karácsonyi Rózsa: A Könyvek Központi Katalógusának hatékonysága 1964-ben. OSZK Évkönyv 1965-1966. Bp. 1967. 77-91.
2. Kondor Imréné: A hazai központi katalógusok időszerű kérdései. Magyar Könyvtáros Egyesület Évkönyve. 1978. 32-36.
3. Kondor Imréné: A Könyvek Központi Katalógusa fejlesztéséről. OSZK Híradó, 1977, 20, 4-6, 86-88.
4. Kronstein Gábor: A külföldi könyvbeszerzések elemzése /1945 - 1966/. Többes példányok, nyelv és szak szerinti megoszlás. OSZK Évkönyv 1964-1966. Bp, 1967. 315-329.
5. Németh Mária, Sz.: A központi katalógus jelenlegi feladatai külföldön és Magyarországon. Bp. 1961. OKT. 126.
6. Szabadné Szegő Judit: A Könyvek Központi Katalógusa cédulaállományának és a jelentő könyvtárak körének alakulása. OSZK Évkönyv 1967. Bp. 1969. 365-376.

Katalin KOVÁCS

Book Acquisitions At the Network On the Basis Of
the Union Catalogue

The paper reports on the Union Catalogue of the National Institute for Medical Information. It discusses the acquisition of foreign books by the libraries of the medical network during 1981 on the basis of the notifications. Details on the distribution according to the language and the year of publication have been presented. The efficiency of the Union Catalogue has been discussed.

Каталин КОВАЧ:

Сетевые покупки книг в свете Центрального
Каталога

- Центральный Каталог ЦИМИ.
- Изменения поступлений зарубежных книг в библиотеках нашей сети с учетом заявлений 1981 года..
- Состояние заявлений о книгах в стране.
- Распределение зарубежных спецкниг, заявленных в 1981 году, по языкам и по годам издания.
- Об эффективности сетевого каталога.

A vita

során a legtöbb felszólaló a folyóiratelfizetések csökkentésének módját feszegette.

Kispál Sándorné /Gyulai Kórház/ szerint a magyarországi 2000 körüli külföldi orvosi folyóiratfélétség a világon megjelenő orvosi-biológiai folyóiratoknak csak egy része. De ha pánikszerűen kell lemondani a jövőben is /mint ahogyan 1982 nyarán történt/, a választék csak szűkülhet. Ha le kell mondani - ezt mindenki megérti -, legyen rá időnk. A folyóiratokból merithető friss információk biztosítása érdekében az volna jó, ha az OIK lehetőséget kapna a többi könyvtár által lemondott folyóiratok megrendelésére és ha az országos állomány nagy része egy kézben van, akkor évekkel előre egységes koncepció szerint alakulhatna a folyóiratállomány.

Bicskey Lászlóné /Tatabányai Kórház/ véleménye szerint munkánkat előmozdítaná, ha a megbeszéléseinkre meghívnánk az intézmények gazdasági vezetőit. Hiányolta, hogy ezen az értekezleten nem vettek részt.

Korsós Lászlóné /Egri Kórház/ elmondta, hogy a könyvtárosoknak egyre több pénzügyi kérdéssel kell foglalkozniuk, holott nem gazdasági szakemberek. Sok könyvtárosnak okoz például gondot, hogy a beszerzett szolgáltatások közül melyeket fizesse a könyvtár és melyeket az olvasó /Pl. fordíttatás, mikrofilm, másolat stb./.

Dr Mészáros Istvánné /Tapolca, Egyesített Eü. Int./ emlékeztetett rá, hogy a Veszprém megyei közművelődési könyvtárakban is gondot okozott, szabad-e pénzt kérni a közlemény-másolatokért. Ott azt az álláspontot foglalták el, hogy nem. De tudomása szerint a Művelődésügyi Minisztérium foglalkozik a másolatszolgáltatás orszá-

gos rendezésével.

Dr Erdélyi Judit /Kőbányai Gyógyszerárugyár/ szerint a másolatokat az olvasókkal meg kell fizettetni, de el kell érni, hogy a könyvtár ezt a bevételt a maga céljaira fordíthassa.

Pálffy Gyula /SZOTE Gyógyszerészeti Kar/ a másolatokról szólva felvetette az ezzel összefüggő szerzői jogi kérdést.

Dr Erdélyi Judit véleménye szerint, ha a másolatszolgáltatást akár gyorsmásolat, akár mikrokártya formájában el akarjuk terjeszteni, a szerzői jogi kérdéseket a Magyar Szerzői Jogvédő Hivattalal tisztázni kell.

Dr Katona Lászlóné /Orsz. Ideg- Elmegyógyint./ szerint nem oldja meg a problémákat, ha minden kis könyvtár a maga határain belül próbál velük birkózni, az OIK-nak kell vállalnia a lemondások koordinálását.

Schwanner Endréné /OKI/ egyetért az előtte szólóval és a folyóiratlemondatási akcióit károsnak tartja az elhamarkodottsága miatt, időpontját és szoros határmeghatározásait nem érti, már áprilisban tudni kellett volna, hogy devizális megszorításokra sor kerül.

Dr Erdélyi Judit szerint régies hozzáállásra mutat, hogy a másolatok előállítására ilyen problémákat jelent az orvosi könyvtárakban. Hol a központi könyvtár a gyorsmásolóbázissal? El kell érni, hogy az illetékes főhatóságok megmozduljanak.

Novák Zoltánné /Nyíregyházi Kórház/ fájjalja a lemondásokat, mert szerinte a kópiák nem pótolják az eredetieket. A folyóiratlemondások utáni helyzetben a könyvtárosok egyre kevesebb érdemi

munkát fognak végezni. A területi együttműködő körök jól prosperálnak, a folyóiratokat minden kérő könyvtárnak idejében eljuttatják, de a könyvtárosok most már nem tájékoztatnak, csak folyton oszmagolnak.

Balogh Katalin /Bajosy Kórház, Bp./ véleménye: valutát spórolva lemondjuk a folyóiratokat, a közleményeket egyre nagyobb mennyiségben másoljuk, ami szintén drága, sok esetben szintén valutába is kerül.

Melly Viola /Orsz. Kardiol. Int. Bp./ kéri az OIK-ot, hogy a lemondott folyóiratok másolatait biztosítsa.

Vályi Gábor /az Országos Könyvtárügyi Tanács elnöke/ elmondta, hogy az önkéntes lemondások nem eredményeztek országosan olyan megtakarítást, ami elég volna, ezért további törlésekre is fog még 1982-ben sor kerülni. A koordinálás előkészítése már régebben: a 4. Könyvtárügyi Konferencia után megkezdődött. Az országos folyó-import megvizsgálása után kiderült, hogy az importált folyóiratfélések száma a kívánatosnál lényegesen kisebb, a példányszám viszont nagyobb.

12000 féle folyóirat jár 80-90.000 példányban. Az előzetes felmérés munka során az 1981. évi megrendelőcédlákat betűrendbe rakták, majd 1982-ben számítógépre vitték.

Júliusban felsőbb helyről felszólítást kaptak a minisztériumok, hogy területükön korlátozzák az importigényeket. Jobb lett volna, ha ez a lépés kimarad, mert most újabb korlátozást kell végrehajtani, de ebben figyelembe fogják venni az önkéntes lemondásokat és az információellátás biztosítását is. A lemondások árán és devizafedezetének felhasználásával 1983-ban gyorsmásológépeket

importálnak, amelyeket pályázat alapján majd a Művelődésügyi Minisztérium fog szétosztani. Ezzel a lemondások ellenére biztosítani lehet az információk igények kielégítését.

A hozzászólások másik nagy kérdésoszoportja a PKHI és a Kultura importáló illetve terjesztőtevékenysége volt.

Virágos Mária /DOTE/ bejelentette, hogy némely amerikai folyóiratnak 1-3. száma éveken át nem érkezik meg.

Kéry István /OGYI/ ismét felvetette, hogy egy-egy folyóiratra 3 évre előre kellene előfizetni, sokkal olcsóbb lenne.

Tényi Istvánné /POTE/ a megrendelt folyóiratok némelyike évről évre nem jön be, mi az oka?

Vilmon Gyuláné /SOTE/ megkérdi a Könyvértékesítő képviselőjétől, hogy meg fogja-e kapni könyvtára az április 30-a előtt megrendelt külföldi könyveket.

Győry Erzsébet /Könyvért/ azt válaszolja, hogy a megrendeléseket kiküldték, a könyveknek meg kell az év folyamán érkezniük.

A Könyvért Vállalatot gyors munkájáért több felszólaló dicsérte.

Kapás Lászlóné /Kultura/ válaszában elmondta, hogy a hibás folyóiratszámokat minden esetben küldjék vissza a könyvtárosok lehetőleg a megérkezésükkor, hogy a Kultura a külföldi kiadókkal még ki tudja őket cseréltetni.

Az előfizetett, de a kiadók által meg nem küldött folyóiratokat évről évre újra és újra reklamálja a Kultura, anélkül, hogy némely esetben a bajt sikerült volna orvosolniuk.

A 3 évre előre történő folyóiratelőfizetésre nincs mód.

A harmadik kérdés csoportot a közreadott igénykutatási kérdőívtervezet jelentette.

Dr. Ruzsás Lajosné /POTE/ megkérdezte, vajon nem lenne-e jobb, ha a kérdőíven az intézmény neve helyett inkább az intézménytípus megnevezését kérnénk. A tudományos fokozat rubrikát meg kell még vizsgálni, mert nem pontos. Javasolja, hogy azt a kérdést, mely három legfrissebb szakmai információt kitől kapta a felhasználó vagy hol bukkant rá, hagyjuk el, mert a válasz eleve pontatlan lesz. Végül felhívta a figyelmet arra, hogy a kérdőívben túl sok az információ terminus technikus, amit a felhasználók nem fognak megérteni, tehát a válasz hiányos vagy pontatlan lesz.

Végül megkérdezte, hogyan fog majd az igénykutatás eredménye kapcsolódni az 1982. évi hálózati folyóirat kihasználtsági vizsgálat eredményéhez.

Almásyné Kovács Éva megköszönte a figyelem felhívó megjegyzéseket, amelyek nyomán meg fogjuk vizsgálni a tudományos fokozatok meghatározását, revízió alá vesszük a könyvtári-információs terminológiát. A folyóiratkihasználtsági vizsgálat az igénykutatás objektív oldala, fel fogjuk használni.

Pálffy Gyula megkérdezte, hogyan kívánjuk a megkérdezendő személyeket kiválasztani.

Almásyné Kovács Éva: etekintetben gondjaink vannak. Az ESZTIK-től kaphatunk címlistát, állítólag intézménytípusonként adni tudják az általunk kért reprezentációban a mintát. Mindig gond azonban a visszakapott kérdőívek száma, gyakran nem haladják meg a 30 %-ot,

ami önmagában nem baj, az azonban igen, hogy nem azonos mennyiségben küldik vissza őket intézménytípusonként és akkor a minta eltorzul. Gondoltunk arra is, hogy a megfelelő arányú visszaküldést a könyvtárosokkal biztosíttatjuk, viszont ha ezzel a módszerrel élünk, elvesz az inkognitó. Az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtárának munkatársa azt javasolta, hogy a kérdőíveknek adjunk intézményenként bizonyos számtartományokat és akkor tudni fogjuk, a hiányok honnan származnak és akkor könnyen reklamálhatunk.

Dr Szilágyi Vilmosné /OIK/ felhívta a figyelmet arra, hogy csak orvostudományi, fogorvostudományi és gyógyszerészeti diplomát sorol fel a kérdőív, holott a kórházakban más fontos diplomás szakember /pszichológus, mérnök, biológus stb./ is dolgozik és tart igényt információra.

Szerinte is úgy kell megfogalmazni az információk fogalmakat, hogy minden felhasználó megértse, miről van szó, inkább legyenek egy-két mondatos magyarázó részek.

Benda Mária Ruzsás Lajosné aggodalmára válaszolva emlékeztetett arra, hogy régebbi hazai igénykutatásokban és számos külföldiben felteszik e kérdést az utolsó legfontosabb információ forrásáról. Minden kérdésnél előfordulhat félreértett válasz, ezt a kérdést fontossága miatt mégis fel kell tenni. Elfogadja a felhasználónak idegen informatikai terminológia megváltoztatására tett javaslatokat. A kérdőívet ebből a szempontból is újra meg fogják vizsgálni, valamint azt is, hogy meggondolandó nem egy nagy, hanem felhasználói rétegenként több kérdőív készítése.

Szóba került még, hogy az új címléírási szabványok hiánya a munkában zavarokat okoz.

Kéry István megemlítette, hogy nem tud a KC-nak az új beszerzésekről jelentést küldeni emiatt.

Kovács Katalin még előadásában közvetítette az OSZK-nak azt a kérését, hogy a hálózati könyvtárak még ne az új címleírási szabvány szerint jelentsék új beszerzéseiket, mert a címleírások pontatlanok.

Kozma Zoltánné /Kaposvári Kórház/ nem ért egyet az OSZK kérésével, Szerinte azok, akik az OSZK címleíró tanfolyamát elvégezték, hiteles bibliográfiai leírásokat tudnak készíteni.

Freisinger Jenő /Egészségügyi Szakosító Továbbképző Intézet/: A címleírás addig nem lehet a Központi Katalógusok szemszögéből tökéletes, amíg a besorolási szabvány meg nem jelenik.

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

Értesítjük a hálózat valamennyi könyvtárosát és orvostanácsadóját, hogy az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár vezetését 1982. december 1-ével Dr Birtalan Győző igazgató, a Tétényi úti Kórház volt főorvosa vette át.

- - -

Az OIK 1983. januárban 21 hallgatóval újabb könyvtárkezelői tanfolyamot indított. A hallgatók a tanfolyamon a könyvtárismeret, a dokumentumismeret, állományalakítás ill. tárolás, valamint a dokumentumleírás, osztályozás, olvasószolgálat ill. tájékoztatómunka kérdései mellett a legészükségesebb orvosi terminológiai ismereteket is elsajátítják.

- - -

Az OIK 1983. januárban 15 hallgatóval továbbképző szakosító tanfolyamot indított. A továbbképzést elsősorban azok részére tartjuk, akik nem az OIK-ban szerezték szakképesítésüket. A továbbképző tanfolyamra nemcsak hálózatunkból, hanem a koordinációs körbe tartozó könyvtárakból is jelentkeztek.

A továbbképzést a szakirodalmi tájékoztatás az orvostudományban ill. klasszikus és legújabb orvosi terminológia témakörökben tartjuk.

- - -

